

บทที่ 2

วรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเรื่อง “ การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดสตูล ” เป็นการศึกษาถึงปัจจัยด้านต่างๆที่มีอิทธิพลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน ต่อการบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดสตูล ซึ่งในบทนี้ผู้ศึกษาได้ทำการศึกษาค้นคว้า แนวคิด ทฤษฎี เอกสารต่างๆและผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อเป็นแนวทางในการวิจัย ดังนี้

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม
2. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท
3. ความรู้เกี่ยวกับการบำรุงรักษาทางหลวงชนบท
4. สภาพทั่วไปของจังหวัดสตูล
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการมีส่วนร่วม

1.1 ความหมายและแนวคิดของการมีส่วนร่วม

กระทรวงมหาดไทย (อ้างถึงใน ปิยะวุฒิ ศิริรัตน์,2548:25) ได้ให้ความหมายคำว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การมีส่วนร่วมของทั้งประชาชนและเจ้าหน้าที่รัฐในการบริหารงาน เพื่อให้เกิดความคิดริเริ่มและพลังการทำงานที่สอดคล้องประสานกัน เพื่อบรรลุเป้าหมายในการบริการประชาชน โดยหลักการมีส่วนร่วมเป็นองค์ประกอบในการเสริมสร้างการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดีของกระทรวงมหาดไทย

กรณีกา ชมดี (อ้างถึงใน เครือมาศ สุจิตโต,2546:13) อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า หมายถึง การร่วมมือของประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคลหรือกลุ่มคนที่เห็นพ้องต้องกันและเข้ามารับผิดชอบเพื่อดำเนินการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ต้องการ โดยการทำผ่านกลุ่มหรือองค์การ เพื่อให้บรรลุถึงความเปลี่ยนแปลงที่พึงประสงค์

ชินรัตน์ สมสืบ (อ้างถึงใน อนุชัช บูรณะประเสริฐกุล,2545:13) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม (Participation) หมายถึง การทำงานร่วมกับกลุ่ม เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความร่วมมือ ร่วมใจ โดยกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือ

ถูกจังหวะเวลาและเหมาะสมกับงานที่ทำดังกล่าวด้วยความรู้สึกผูกพันให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้

ติน ปรัชญพฤทธิ (อ้างถึงใน ขวลิขิต สังขพงศ์, 2544:25) กล่าวว่า การที่จะให้ประชาชนเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจการต่าง ๆ นั้น ประชาชนต้องมีโอกาสและมีอำนาจที่จะเข้าไปควบคุมกิจการนั้นด้วยตนเอง มิใช่เป็นเพียงเข้าไปมีส่วนร่วมเพียงเพื่อจะได้เป็นสัญลักษณ์เท่านั้น ทั้งนี้เพื่อให้เขาเหล่านั้นมีความผูกพันในกิจการและเป็นผู้กำหนดชะตากรรมของตนเอง ได้มากที่สุดเท่าที่จะมากได้ การมีส่วนร่วมที่แท้จริงจึงต้องมีลักษณะที่ครบวงจร ดังนี้

1. ร่วมในการค้นหาสาเหตุของปัญหา
2. ร่วมในการตัดสินใจเลือกวิธีแก้ปัญห
3. ร่วมปฏิบัติการในกิจกรรม
4. ร่วมรับผลประโยชน์ที่เกิดจากกิจกรรม
5. ร่วมประเมินผลที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม

ทวิทอง หงส์วิวัฒน์ (อ้างถึงใน เครือมาศ สุจิต โค, 2546:14) ให้ความหมาย การมีส่วนร่วมของประชาชน คือ การที่ประชาชนหรือชุมชนพัฒนาขีดความสามารถของตนเองในการจัดการและควบคุมการใช้และกระจายทรัพยากรและปัจจัยการผลิตที่มีอยู่ในสังคม เพื่อการดำรงชีพทางเศรษฐกิจและสังคม ตามความจำเป็น อย่างสมศักดิ์ศรีในฐานะสมาชิกสังคม ทั้งนี้โดย

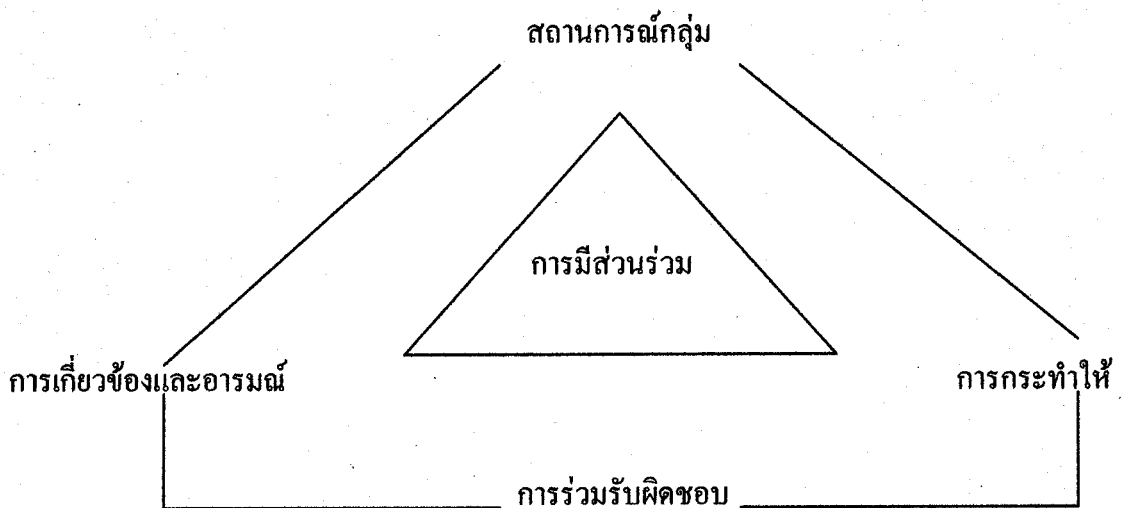
1. ร่วมทำการศึกษาค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงตลอดจนความต้องการของชุมชน
2. ร่วมศึกษาและสร้างรูปแบบและวิธีการพัฒนาเพื่อแก้และลดปัญหาของชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชน หรือสนองความต้องการของชุมชน
3. ร่วมตัดสินใจในการใช้ทรัพยากรที่มีอย่างจำกัดให้เกิดประโยชน์ต่อส่วนรวม
4. ร่วมวางแผนนโยบาย แผนงาน หรือ โครงการหรือกิจกรรมเพื่อขจัดและแก้ปัญหาและสนองความต้องการของชุมชน
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมการลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชนตามขีดความสามารถของตนเองและของหน่วยงาน
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมายที่วางไว้
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุง โครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาล ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป

ธงชัย สันติวงษ์ (อ้างถึงใน สายใจ คำช่วย,2545:11) กล่าวถึงการบริหารแบบมีส่วนร่วมว่า คือวิธีการที่ผู้บริหารหรือเจ้าของกิจการได้เปิดโอกาสให้ผู้ปฏิบัติงานได้มีส่วนร่วมในการบริหารงานด้านต่างๆ เช่น การให้มีส่วนร่วมในการวางแผน ช่วยเสนอแนะข้อคิดเห็นเพื่อประกอบการตัดสินใจของนักบริหาร ตลอดจนการให้โอกาสความอิสระกับกลุ่มที่จะตัดสินใจทำงานเองภายใต้เป้าหมายและนโยบายที่มอบไว้ให้อย่างกว้างๆ

บุญเทียม อังสวัสดิ์ (2542:18) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมไว้ว่า หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้ามามีส่วนในกระบวนการปฏิบัติกิจกรรม โดยเริ่มตั้งแต่การสำรวจสภาพปัจจุบัน ปัญหา การกำหนดความต้องการ การตัดสินใจ และการปฏิบัติ ตลอดจนการติดตามผลการดำเนินงานนั้นๆด้วย

ปรัชญา เวสารัชช (อ้างถึงใน อุดลย์ วรรณชาติ,2545:5) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน หมายถึงกระบวนการซึ่งประชาชนเข้ามาเกี่ยวข้องในขั้นตอนต่างๆของส่วนรวม ซึ่งมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาชนบท โดยในการเข้ามาเกี่ยวข้องนี้ ผู้เข้าร่วมได้ใช้ความพยายามและเสียสละทรัพยากรบางอย่าง เช่น ความคิดเห็น วัตถุ แรงกาย และเวลา

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน อนุชัย บุรณะประเสริฐกุล,2545:14) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วม หมายถึง ความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ของบุคคลหนึ่งในสถานการณ์กลุ่ม ให้บรรลุจุดมุ่งหมายของกลุ่มนั้น กับทั้งทำให้เกิดการร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มดังกล่าวด้วย ดังแสดงใน ภาพที่ 2.1

ภาพที่ 2.1 แสดงองค์ประกอบของการมีส่วนร่วม

การมีส่วนร่วมประกอบด้วยปัจจัย 3 ประการ คือ

1. การเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์ ไม่ใช่เฉพาะความเกี่ยวข้องเพียงกำลังกายหรือทักษะ แต่การมีส่วนร่วมจะเกี่ยวข้องทั้งทางด้านจิตใจด้วย
2. การกระทำให้ เมื่อผู้มีส่วนร่วมได้บังเกิดความเกี่ยวข้องด้านจิตใจและอารมณ์ เท่ากับเปิดโอกาสให้เขาได้แสดงความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ กระทำการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของกลุ่มด้วยเหตุนี้ การมีส่วนร่วมจึงเป็นมากกว่าการยินยอมที่จะกระทำตามคำสั่ง ซึ่งเป็นการกระทำโดยปราศจากการยินยอมพร้อมใจ และความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การมีส่วนร่วมจึงเป็นความสัมพันธ์ทางอารมณ์และจิตใจแบบ “ชุดวิถี” คือมีการติดต่อสื่อสารทั้งไปและกลับระหว่างบุคคลนั้นๆ และกลุ่ม
3. การร่วมรับผิดชอบ เมื่อเกิดการเกี่ยวข้องด้วยจิตใจ อารมณ์และได้กระทำการให้แก่สถานการณ์กลุ่มนั้นแล้ว ผู้มีส่วนร่วมจะเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่มนั้นด้วย เพราะการมีส่วนร่วมเป็นการนำกระบวนการทางสังคมที่บุคคลเข้าไปเกี่ยวข้องกับกลุ่มและต้องการเห็นผลสำเร็จของการทำงานนั้นด้วย จึงเกิดความรู้สึกร่วมรับผิดชอบกับกลุ่ม

การมีส่วนร่วมนอกจากความเกี่ยวข้องทางด้านจิตใจและอารมณ์แล้ว การทำงานร่วมกับกลุ่มเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ด้วยความตั้งใจ โดยการกระทำการดังกล่าวในห้วงเวลาและลำดับเหตุการณ์ที่ทรงประสิทธิภาพ คือถูกจังหวะและเหมาะสมกับการกระทำการดังกล่าวด้วยความรู้สึกลึกซึ้งทำให้ประจักษ์ว่าเชื่อถือได้ นอกจากนี้ยังได้อธิบายไว้ว่าความสำเร็จ ปัญหาและอุปสรรคของการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของชุมชนนั้น ขึ้นอยู่กับปัจจัย 3 ประการ คือ

1. เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติงาน
 - 1.1 เห็นหรือไม่เห็นความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.2 เข้าใจหรือไม่เข้าใจแนวคิดและวิธีการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.3 ตั้งใจหรือไม่ตั้งใจที่จะปฏิบัติตามแนวทางการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
 - 1.4 มีหรือไม่มีเวลามากเพียงพอที่จะอุทิศตนเพื่อกระทำการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
2. ระบบการทำงาน
 - 2.1 เอื้ออำนวยต่อการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนหรือไม่

2.2 มีงบประมาณ ทรัพยากร สนับสนุนการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนได้
อย่างเพียงพอและทันท่วงทีหรือไม่

2.3 สร้างแรงจูงใจให้เจ้าหน้าที่อุทิศตนเพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน
อย่างจริงจังหรือไม่

3. เงื่อนไขอื่นๆ

3.1 บรรยากาศ สถานการณ์ หรือเหตุการณ์ในขณะนั้นเอื้ออำนวยหรือเป็น
อุปสรรคหรือไม่

3.2 โอกาสเหมาะสมหรือไม่

3.3 คุณลักษณะของประชาชนทำให้มีระดับความพร้อมแค่ไหน

สำนักนายกรัฐมนตรี (อ้างถึงใน ปิยะวุฒิ ศิริรัตน์, 2548:25) ได้ให้ความหมายคำว่า
หลักการมีส่วนร่วมในฐานะที่เป็นองค์การหนึ่งของการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (Good
Governance) หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้ และเสนอความเห็นในการ
ตัดสินใจปัญหาสำคัญของประเทศ ไม่ว่าจะด้วยการแสดงความเห็น หรือการไต่สวนสาธารณะ
ประชาพิจารณ์

สำออง สืบสมาน (อ้างถึงใน ชวลิต สังขพงศ์, 2544:16) กล่าวว่า แนวคิดของการมีส่วน
ร่วมอาจแบ่งได้เป็น 2 แบบ คือ มรรค และเป้าประสงค์ ลักษณะที่เป็นแบบมรรคนั้นถือว่าการมี
ส่วนร่วมจะทำให้สามารถระดมปัจจัยอันได้แก่ทรัพยากรประเภทต่างๆมาช่วยให้บรรลุเป้าหมาย
ของการพัฒนาที่ตั้งไว้ก่อนแล้ว กลวิธีที่จะก่อให้เกิดการมีส่วนร่วม คือการให้ความ
ความเข้าใจแก่
ประชาชนว่าผลประโยชน์ที่จะได้นั้นจะทำให้ประชาชนดีขึ้นอย่างไร และประชาชนจะช่วยเหลือได้
อย่างไรบ้าง ส่วนลักษณะที่เป็นเป้าประสงค์นั้นถือว่าการมีส่วนร่วมเป็นตัวเป้าประสงค์ในการ
พัฒนาด้วยเพราะต้องการให้ชุมชนเป็นปึกแผ่น มีความเป็นตัวของตัวเองในการตัดสินใจในการ
ดำเนินกิจกรรมการพัฒนาได้ เรียกว่าชุมชนสามารถแก้ไขปัญหาของชุมชนได้โดยชุมชน และเพื่อ
ชุมชนนั่นเอง

สมเกียรติ บุญญาบัญชา (อ้างถึงใน ปิยะวุฒิ ศิริรัตน์, 2548:25) ได้ให้ความหมายของ
หลักการมีส่วนร่วม คือ การทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่ประชาชนมีส่วนร่วมรับรู้และร่วมเสนอ
ความเห็นในการตัดสินใจสำคัญของสังคม โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนมีช่องทางในการเข้ามามี
ส่วนร่วม ได้แก่ การเสนอความคิดเห็น การไต่สวนสาธารณะ การประชาพิจารณ์ การแสดง
ประชามติหรืออื่นๆ และจัดการผูกขาดทั้งโดยภาครัฐหรือภาคธุรกิจเอกชน ซึ่งจะช่วยสร้าง
ความสามัคคีและความร่วมมือกันทำงานในเรื่องสำคัญของภาครัฐและภาคธุรกิจเอกชน

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (อ้างถึงใน สุทธิดา สุวรรณะ, 2545:10) ได้ให้ความหมายการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ว่า หมายถึง กระบวนการที่รัฐบาลทำการส่งเสริม ชักนำ สนับสนุนและสร้างโอกาสให้ประชาชนในชุมชนทั้งในรูปส่วนบุคคล กลุ่มชน ชมรม สมาคม มูลนิธิ และองค์การอาสาสมัครรูปแบบต่างๆ ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินงานเรื่องใดเรื่องหนึ่ง หรือหลายเรื่องร่วมกัน

โรจน์จรรย์ ค่านสวัสดิ์ (อ้างถึงใน จุฑารัตน์ บุญญาวัตร, 2546:21) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนว่า เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับคนมากกว่าหนึ่งคนซึ่งเข้ามามีความสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆ โดยทั่วไปมักจะผูกพันกับพื้นที่ และมีความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่สำคัญอย่างเป็นระบบ อัน ได้แก่ พื้นที่และขอบเขตของการมีส่วนร่วม สมาชิกของสังคม กิจกรรมหรือประเด็นที่เป็นที่สนใจร่วมกันของสมาชิก ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกในการดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ความสัมพันธ์ระหว่างกิจกรรมหรือประเด็นที่เป็นจุดสนใจร่วมกันของกลุ่มต่างๆ การมีส่วนร่วมของประชาชนเป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคนที่มีความหลากหลายในเชิงความคิด วิธีการ และแนวทางในการบรรลุเป้าหมาย

สหประชาชาติ (United Nation, 1978 อ้างถึงใน เตรีอมาศ สุจิตโต, 2546:14) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วมของประชาชน ในฐานะที่เป็นกระบวนการในการพัฒนาไว้ว่า คือ การเข้าร่วมอย่างกระตือรือร้น และมีพลังของประชาชนในระดับต่างๆคือ

1. ในกระบวนการตัดสินใจเพื่อกำหนดเป้าหมายของสังคมและการจัดสรรทรัพยากรในการให้บรรลุเป้าหมายนั้น
2. ในการปฏิบัติตามแผนการหรือโครงการต่างๆโดยสมัครใจ

สายพิณ ทับล้อม (อ้างถึงใน สุมลทิพย์ ณ นคร, 2547:17) ได้กล่าวถึงการมีส่วนร่วมว่า หมายถึง การที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลได้มีโอกาสแสดงความคิดเห็นหรือแสดงพฤติกรรมที่เกี่ยวข้องในโครงการหรืองานบางอย่าง ทั้งในระดับของการแสดงความคิดเห็น พิจารณาตัดสินใจ การวางแผน การร่วมปฏิบัติงาน การติดตามผลและร่วมรับผิดชอบในกิจกรรม หรือโครงการนั้นๆ และลักษณะการมีส่วนร่วมนั้นจะมากหรือน้อยแตกต่างกันไป ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับปัจจัย ลักษณะพื้นฐานของบุคคล กลุ่มบุคคล อัน ได้แก่ ความสนใจ ประโยชน์ที่ได้รับ โอกาส เวลา และกิจกรรมหรือโครงการที่จัดนั้นต้องสอดคล้องกับความต้องการของชุมชนหรือสถานการณ์ในขณะนั้น

เมตต์ เมตต์การุณจิต (2541:17) ได้ให้ความหมาย ของการมีส่วนร่วมไว้ว่า คือการเปิดโอกาสให้ประชาชนไม่ว่าจะเป็นบุคคล หรือกลุ่มบุคคลเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรม ไม่ว่าจะผ่านทางตรงหรือทางอ้อม ในลักษณะของการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมทำ ที่มีผลกระทบต่อตนเองหรือชุมชน

บัวฉันทน์ วุฒิเมธี (อ้างถึงใน อนุชัย บุรณะประเสริฐกุล, 2545:16) ได้อธิบายความหมายของการมีส่วนร่วมในกิจกรรม หมายถึง การเปิดโอกาสให้ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมรับผิดชอบในเรื่องต่างๆ อันมีผลกระทบมาถึงประชาชนเองและการที่จะสามารถทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนในกิจกรรม เพื่อแก้ปัญหาและนำมาซึ่งสภาพความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น แล้วจำเป็นที่จะต้องยอมรับ มนุษย์ทุกคนต่างปรารถนาที่จะอยู่ร่วมกันกับผู้อื่นอย่างมีความสุข และเป็นที่ยอมรับของผู้อื่น พร้อมทั้งจะอุทิศตนเพื่อกิจกรรมของกลุ่มขณะเดียวกันก็ต้องยอมรับด้วยความบริสุทธิ์ใจว่ามนุษย์นั้นสามารถพัฒนาได้ถ้ามีโอกาสและมีการชี้แนะที่ถูกต้อง

ดูล์ลาห์ (Douglah, 1970:90) กล่าวถึง ความหมายของการมีส่วนร่วมว่า เป็นคำที่มีความหมายกว้าง และใช้ในบริบทที่แตกต่างกัน นักการศึกษาใช้คำนี้ในการอ้างอิงถึงการมีส่วนร่วมในเหตุการณ์ กิจกรรม หรือ โครงการที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา นักรัฐศาสตร์ใช้คำนี้ในความหมายทางการเข้าร่วมกับสถาบันทางการเมืองของชุมชน นักสังคมวิทยาใช้ในความหมายทางการปฏิสัมพันธ์กับบุคคลอื่น ส่วนกลุ่มอื่นๆ ใช้คำนี้ในความหมายของการมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ดูล์เซลดอร์ฟ (Dusseldorp), 1981:18-19) ได้จำแนกวิธีการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 ประเภท คือ 1) การมีส่วนร่วมทางตรง ซึ่งเป็นการมีส่วนร่วมที่บุคคลเข้าไปมีกิจกรรมในกระบวนการพัฒนาด้วยตนเอง เช่น การเข้าร่วมประชุม การร่วมอภิปราย การใช้แรงงาน และการลงคะแนนเสียง เป็นต้น 2) การมีส่วนร่วมทางอ้อม ซึ่งประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนร่วมทางตรง แต่อาจมีส่วนร่วมโดยผ่านตัวแทน

โอกเลย์ (Oakley , 1991:8-9) ได้ให้ความหมายของการมีส่วนร่วม ไว้ว่า หมายถึง การดำเนินกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับ 3 ลักษณะต่อไปนี้ คือ 1) เป็นการให้การช่วยเหลือ 2) เป็นการให้อำนาจ และ 3) เป็นงานขององค์กร โดยย้ำความสำคัญของการให้อำนาจว่า หมายถึง การมีส่วนร่วมการให้อำนาจ เป็นการเพิ่มเติมหรือพัฒนาทักษะ ชีตความสามารถในการบริหาร การมีส่วนร่วมจึงมีความสัมพันธ์กับการให้อำนาจ องค์กรเป็นปัจจัยพื้นฐานของการให้อำนาจ และมักจะเป็นรากฐานของการให้ความช่วยเหลือด้วย ดังนั้นการช่วยเหลือ การให้อำนาจ และงานขององค์กร จึงมีความเกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม

กูสตาโว (Gustavo, 1992:4) กล่าวว่า การมีส่วนร่วมนั้น โดยทั่วไปเป็นที่เข้าใจกันว่า หมายถึง การเข้าไปมีหน้าที่หรือมีส่วนรับผิดชอบในบางสิ่งบางอย่าง แต่ต่อมามีความหมายของการมีส่วนร่วมนี้ เชื่อมโยงไปสู่กระบวนการ ในการเข้าไปมีส่วนร่วมรับผิดชอบของแต่ละบุคคลหรือกระบวนการในการเปลี่ยนแปลงในภาพรวม

1.2 ทฤษฎีการมีส่วนร่วม

นอกจากแนวคิดต่างๆ ที่เกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดำเนินโครงการหรือแผนงานต่างๆ ทั้งของภาครัฐและภาคเอกชนในอันที่จะช่วยให้โครงการหรือแผนงานเหล่านั้นประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ แต่เนื่องจากชุมชนต่างๆ มีลักษณะทางด้านกายภาพและด้านสภาพแวดล้อมอื่นๆ ที่แตกต่างกัน จึงทำให้เกิดทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาที่แตกต่างกันออกไปตามความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของชุมชนต่างๆ เหล่านั้น ทฤษฎีที่ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการพัฒนาจึงมีเนื้อหาแตกต่างกัน มีดังนี้ (อำนาจ อนันตชัย, อ้างถึงใน จรูญพันธุ์ เชื้อววิทย์, 2545:18)

1. ทฤษฎีการเกลี้ยกล่อมมวลชน (Mass Persuasion Theory) กล่าวถึงการใช้คำพูดหรือการเขียนเพื่อให้เกิดความเชื่อถือและการกระทำโดยใช้หลักพฤติกรรมของมนุษย์ การเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยชนส่วนใหญ่และใช้เวลานาน ในการเกลี้ยกล่อมต้องอาศัยพฤติกรรม สัญชาตญาณ การศึกษาอบรมและความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งแวดล้อมรอบตัว การเกลี้ยกล่อมจะให้ผลดีต้องสร้างความสนใจในเรื่องที่จะเกลี้ยกล่อมให้เข้าใจแจ่มแจ้ง ให้เกิดศรัทธาตรงกับความต้องการของผู้ถูกเกลี้ยกล่อม เป็นเรื่องที่มีคุณค่าเหมาะกับบุคคล เวลา สถานที่ ซึ่งผู้เกลี้ยกล่อมต้องวิเคราะห์ว่าผู้ฟังจะปฏิบัติฝ่าฝืนอุปสรรคไปได้หรือไม่ และผลในการเกลี้ยกล่อมเป็นอย่างไร โดยยึดหลักเรื่องความต้องการของคนด้วย

2. ทฤษฎีการระดมสร้างขวัญของชนในชาติ (National Morale Theory) กล่าวถึงการสร้างกำลังใจหรือการสร้างขวัญขึ้นมาเพื่อให้เกิดกำลังใจในการทำงาน ในการฝ่าฝืนอุปสรรคต่างๆ คนที่มีขวัญในการทำงานจะเกิดความรู้สึกรับผิดชอบต่อส่วนรวมมากกว่าคนที่ไม่มีขวัญและกำลังใจ เมื่อคนมีสำนึกรับผิดชอบต่อส่วนรวม ก็จะทำให้เขามีความคิดที่จะเข้าไปมีส่วนร่วมกับสังคมในด้านต่างๆ เพื่อที่จะพิทักษ์รักษาทรัพย์สินสมบัติของส่วนรวมเอาไว้

3. ทฤษฎีการสร้างผู้นำ (Leadership Theory) ทฤษฎีนี้กล่าวถึงการจูงใจให้คนทำงานด้วยความเต็มใจ เพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ร่วมกัน ชนหมู่มากจำเป็นจะต้องมีผู้นำที่มีความสามารถในการตัดสินใจ รู้จักประนีประนอม รับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น และอดทนต่อคำวิพากษ์วิจารณ์ ผู้นำช่วยให้เกิดความร่วมมือในการปฏิบัติงานกันอย่างมีขวัญและกำลังใจ ทำให้คนหมู่มากเข้ามาร่วมคิด ร่วมทำกิจกรรมต่างๆ ให้สำเร็จลุล่วงไปได้ การสร้างผู้นำจึงเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมอย่างหนึ่ง เพราะผู้นำที่ดี สามารถจูงใจให้คนคล้อยตาม และเต็มใจที่จะให้ความร่วมมือด้วยดี

4. ทฤษฎีการใช้วิธีและระบบทางการบริหาร (Administrative System and Method Theory) กล่าวว่า การใช้ระบบการบริหารเป็นวิธีการระดมความร่วมมือที่ง่ายที่สุด เพราะใช้กฎหมายระเบียบแบบแผนในการดำเนินการ แต่ผลของการร่วมมือยังไม่ดีมีระบบใดดีที่สุด ระบบการบริหาร

แบบกระจายอำนาจถือว่าเป็นหัวใจสำคัญของแนวการพัฒนาที่มุ่งให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย ในการตัดสินใจ การประเมินผลโครงการและอื่นๆ ไม่ว่าประชาชนจะเข้าร่วมโดยตรงหรือเข้าร่วมโดยอ้อมผ่านผู้แทนหรือไม่ก็ตาม

5. ทฤษฎีแรงจูงใจ (Theory of Human Motivation) มาสโลว์ ได้อธิบายว่า การที่จะจูงใจคนนั้น จะต้องรู้ความต้องการตามลำดับขั้นของคนและการปฏิบัติเพื่อสนองตอบความต้องการเหล่านั้น มาสโลว์ แบ่งลำดับความต้องการของคนออกเป็น 5 ระดับ ดังนี้

1) ความต้องการทางกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการขั้นพื้นฐานของมนุษย์ เป็นความต้องการที่เกี่ยวกับปัจจัยในการดำรงชีวิต เช่น อาหาร น้ำ อากาศ ที่อยู่อาศัย เครื่องนุ่งห่ม ยารักษาโรค

2) ความต้องการความปลอดภัย (Safety Needs) เมื่อความต้องการทางร่างกายได้รับการบำบัดแล้ว ความต้องการของคนไม่ได้หยุดอยู่เพียงเท่านั้น ความต้องการมีสุขภาพดี ความปลอดภัยจากอันตราย ตลอดจนความมั่นคงในอาชีพ การงาน เป็นจุดสูงสุดของความปรารถนาอย่างหนึ่งของคนเรา เป็นความต้องการที่มีความต่อเนื่องจากความต้องการทางร่างกาย

3) ความต้องการทางสังคม (Social Needs) คือความต้องการที่จะอยู่ร่วมกับบุคคลอื่น รวมทั้งมีสถานภาพทางสังคมสูงขึ้น นอกจากนี้ยังต้องการความรัก ความเอาใจใส่จากคนรอบข้างด้วย บุคคลจึงมีพฤติกรรมต่างๆ เพื่อเรียกร้องความต้องการทางสังคม รวมทั้งการเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆทางสังคม เพื่อจะได้เป็นที่ยอมรับนับถือจากบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น เป็นต้น

4) ความต้องการมีเกียรติ ชื่อเสียง และการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เป็นความต้องการที่จะให้คนอื่นยอมรับว่าเป็นคนสำคัญ มีชื่อเสียง มีเกียรติ เป็นที่ยอมรับกันทั่วไป ทั้งใกล้และไกล จึงเป็นแรงกระตุ้นให้คนเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมต่างๆ ด้วยความตั้งใจ อุทิศแรงกาย แรงใจ และทรัพย์สิน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมบรรลุผลสำเร็จ และตนจะได้รับการยกย่องนับถือ จากบุคคลอื่น

5) ความต้องการที่จะประสบความสำเร็จในตนเอง (Self Actualization) เป็นความต้องการขั้นสูงสุดของมนุษย์ ซึ่งจะเกิดเมื่อความต้องการขั้นต่ำได้รับการตอบสนองเป็นที่พอใจแล้ว

ดิน ปรัชญพฤทธิ (2532) ได้จำแนกทฤษฎีการมีส่วนร่วมออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ คือ

1. ทฤษฎีความเป็นผู้แทน (Representative) ทฤษฎีนี้เน้นความเป็นผู้แทนของผู้นำ และถือว่าการมีส่วนร่วมในการเลือกตั้งหรือถอดถอนผู้นำ เป็นเครื่องหมายของการที่จะให้หลักประกันกับการบริหารงานที่ดี อย่างไรก็ตามทฤษฎีนี้ เน้นเฉพาะการวางโครงสร้างสถาบัน เพื่อเป็นเครื่องมือในการให้ผู้ตามเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจขององค์กรอย่างแท้จริง ผู้ที่มีส่วน

ร่วมอย่างแท้จริงในการตัดสินใจ ได้แก่บรรดาผู้นำต่าง ๆ ที่เสนอตัวเข้ามาสมัครรับเลือกตั้ง ส่วนผู้ตามนั้นเป็นเพียงไม้ประดับเท่านั้น

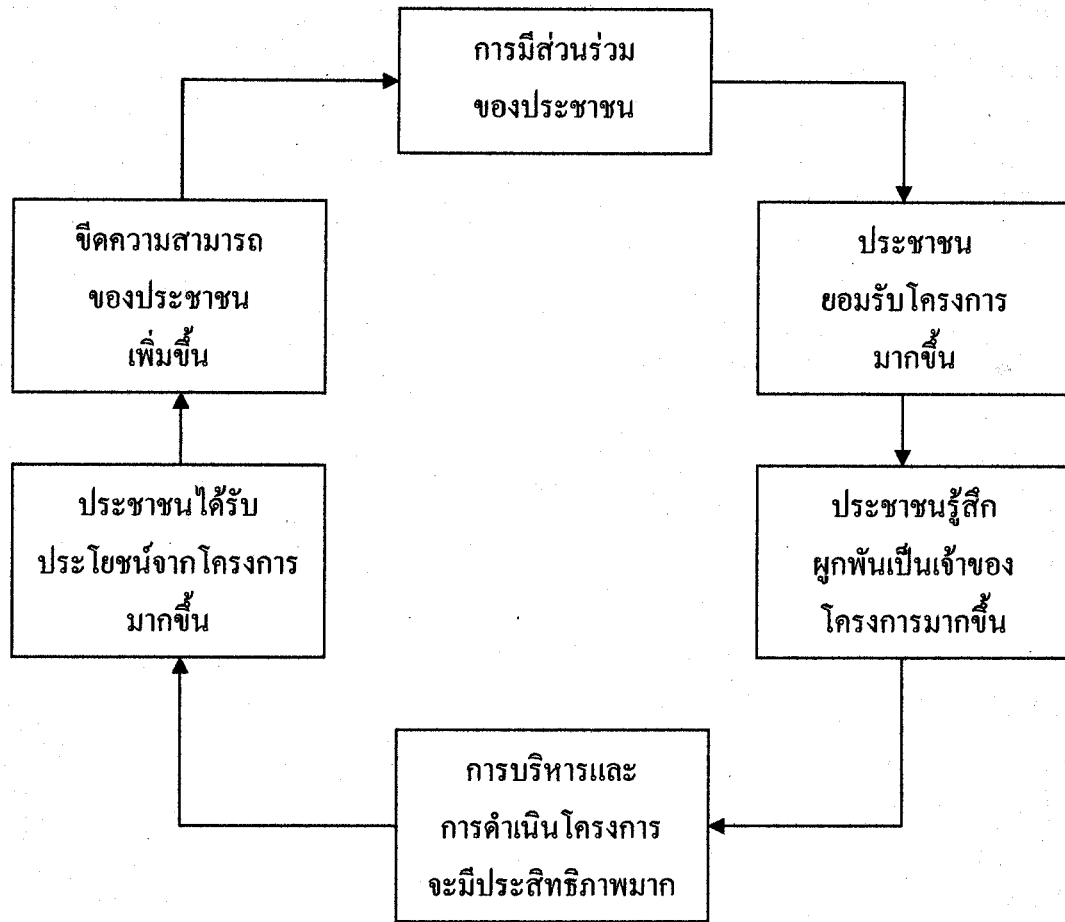
2. ทฤษฎีประชาธิปไตยแบบมีส่วนร่วม (Participatory Democracy) ตามทฤษฎีนี้ การมีส่วนร่วม มีวัตถุประสงค์ไม่เฉพาะแค่การเข้าไปพิจารณาเลือกตั้ง หรือถอดถอนผู้นำเท่านั้น แต่ยังรวมไปถึงการเข้าไปมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการวางนโยบาย ยิ่งกว่านั้น ทฤษฎีนี้ยังมองการมีส่วนร่วมเป็นการให้การศึกษ และพัฒนาการกระทำทางการเมืองและสังคมที่มีความรับผิดชอบนั้นคือการไม่ยอมให้มีส่วนร่วมที่นับว่าเป็นการคุกคามต่อเสรีภาพของผู้ตาม

1.3 ความสำคัญของการมีส่วนร่วม

ทะนงศักดิ์ คุ่มไข่น้ำ (อ้างถึงใน จรูญพันธุ์ เชี่ยววิทย์, 2545 : 24) กล่าวว่า การที่ประชาชนได้เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่ง ในลักษณะของการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมปฏิบัติ ร่วมรับผลประโยชน์และร่วมติดตามผล เป็นกระบวนการที่กลุ่มเป้าหมายได้รับโอกาสและใช้โอกาสที่ได้รับแสดงออกซึ่งความรู้สึกนึกคิด ในการแก้ไขปัญหาและสนองตอบความต้องการของตนเอง หรือของชุมชน โดยอาศัยความช่วยเหลือจากหน่วยงานภายนอกน้อยที่สุด ซึ่งกระบวนการเหล่านี้มีประโยชน์ต่อการดำเนินกิจกรรมต่างๆ ดังต่อไปนี้

1. ช่วยให้ประชาชนยอมรับ โครงการมากยิ่งขึ้น เนื่องจากเป็น โครงการที่ตรงกับปัญหาและความต้องการของประชาชน
2. ประชาชนจะมีความรู้สึกผูกพัน รู้สึกเป็นเจ้าของ โครงการมากขึ้น
3. การดำเนิน โครงการจะราบรื่น ได้รับความร่วมมือจากประชาชนมากขึ้น
4. โครงการจะให้ประโยชน์แก่ประชาชนเพิ่มขึ้น และมีการระดมทรัพยากร เพื่อการพัฒนาเพิ่มขึ้น

สมยศ ท่งหว่า (อ้างถึงใน ดุสิตา แก้วสมบูรณ์, 2545:18-19) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปได้ว่า เป็นการเสริมสร้างให้ประชาชนพึ่งพาตนเอง ช่วยให้มีการรวมกลุ่มกันทำกิจกรรมเพื่อแก้ไขปัญหาของเขา จะทำให้ทันคน มีอำนาจต่อรองมากขึ้นทั้งทางเศรษฐกิจและการเมือง รวมทั้งช่วยพัฒนาประชาธิปไตย โดยสร้างสังคมการเมือง และเศรษฐกิจของประเทศในที่สุด ซึ่งการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปเป็นแผนภาพที่จะช่วยให้เข้าใจได้ชัดเจน ดังภาพที่ 2.2

ภาพที่ 2.2 แบบจำลองแนวคิดเกี่ยวกับความสำคัญของการมีส่วนร่วมของประชาชน
ที่มา : สมยศ หุ่นหัว,(2534) อ้างถึงใน คุณิตา แก้วสมบุญ,2545 : 18-19

จากภาพที่ 2.2 จะเห็นได้ว่าการที่ประชาชนได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆที่เกิดขึ้นภายในท้องถิ่นของตนเองนั้น ย่อมทำให้ประชาชนรู้สึกมีความผูกพันและพร้อมที่จะทำกิจกรรมต่างๆด้วยความเต็มใจ และในที่สุดการบริหารงานและดำเนินโครงการต่างๆภายในชุมชนก็จะเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ

เฮิร์ช (Hirsch,1996 : 185-186, อ้างถึงใน สุมลทิพย์ ณ นคร,2547 : 20) ได้จำแนกความสำคัญของการมีส่วนร่วม ตามลักษณะของจุดเด่นไว้ 3 ด้านคือ

1. ด้านบริบท (Context) การมีส่วนร่วมเป็นการนำคนไทยในท้องถิ่นที่รู้จักสังคมและสิ่งแวดล้อมทางกายภาพของชุมชนอย่างแท้จริง ให้เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนา ทำให้สามารถตัดสินใจได้อย่างถูกต้องมีประสิทธิภาพ

2. ด้านการปฏิบัติ (Parctical) การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ทำให้คนในท้องถิ่นมีความรู้สึกว่าคุณเองเป็นส่วนหนึ่งของการพัฒนา และทำให้ประชาชนมีโอกาสใช้ความสามารถในการร่วมกันทำงาน ทั้งในรูปของความคิด การตัดสินใจ และการกระทำอย่างเต็มที่ รวมทั้งมีความรู้สึกว่าคุณเองเป็นเจ้าของชุมชนและต้องการร่วมแก้ไขปัญหาของชุมชน มากกว่าการนำโครงการที่กำหนดทุกอย่างไว้เรียบร้อยแล้ว มาใช้ในชุมชนซึ่งจะทำให้คนในชุมชนปฏิเสธและหลีกเลี่ยงที่จะให้ความร่วมมือ

3. ด้านจิตใจ (Moral) การมีส่วนร่วมทำให้ประชาชนเกิดความรู้สึกว่าคุณเองมีสิทธิ์ในการตัดสินใจในสิ่งที่เกี่ยวข้อง และส่งผลต่อวิถีชีวิตของคุณ

สำหรับความสำคัญของการมีส่วนร่วม พอจะสรุปได้ว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนมีความสำคัญต่อการดำเนินงานหลายประการ โดยเฉพาะการทำให้ประชาชนยอมรับโครงการและสามารถดำเนินการให้บรรลุผลสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่กำหนด ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากกิจกรรมต่างๆเหล่านั้นตรงกับความต้องการของประชาชน อีกทั้งยังช่วยในการพัฒนาขีดความสามารถของประชาชนในการช่วยเหลือตนเอง อันนำไปสู่การพึ่งตนเอง

1.4 รูปแบบและขั้นตอนของการมีส่วนร่วม

เจมส์ คีดี ปันทอง (อ้างถึงใน ดุสิตา แก้วสมบุญ, 2545: 20) ได้อธิบายว่า การมีส่วนร่วมของประชาชน ต้องเข้าร่วมในขั้นตอนต่างๆ คือ

1. การมีส่วนร่วมในการค้นหาปัญหาและสาเหตุของประชาชน เนื่องจากมีเหตุผลพื้นฐาน คือชาวชนบทประสบปัญหาข้อมรู้ปัญหาของตนเอง ได้ดีที่สุด

2. การมีส่วนร่วมในการวางแผนและดำเนินกิจกรรมเพื่อแก้ปัญหา ควรเป็นประชาชนในชุมชน ไม่ใช่บุคคลภายนอก เพื่อให้เหมาะสมกับทรัพยากรและศักยภาพในการพัฒนาชุมชน

3. การมีส่วนร่วมในการลงทุน โดยเฉพาะการร่วมแรงทำกิจกรรม จะทำให้ประชาชนมีความรู้สึกร่วมกันในการเป็นเจ้าของผลงาน

4. การมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผล เพื่อค้นหาข้อดีและข้อบกพร่องที่เกิดจากการดำเนินกิจกรรม ซึ่งนำมาเป็นบทเรียนในการแก้ไขและเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

โคเฮนและอัฟฮอฟฟ์ (Cohen and Uphoff, 1980: 213-218, อ้างถึงใน บุญทิพย์ แก้วเนื้ออ่อน, 2548 :16) (Cohen and Uphoff, 1980: 213-218) ได้แบ่งการมีส่วนร่วมออกเป็น 4 ขั้นตอนดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ประกอบด้วย การริเริ่มตัดสินใจ ดำเนินการตัดสินใจ และตัดสินใจปฏิบัติการ
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ประกอบด้วย การสนับสนุนทรัพยากร การบริหาร การประสานความร่วมมือ
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ประกอบด้วย ผลประโยชน์ด้านวัสดุ ด้านสังคมและส่วนบุคคล
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินติดตามผล

แนว โสคติพันธุ์ (อ้างถึงใน คูลีตา แก้วสมบูรณ์, 2545 : 20) ได้กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน คือ

1. การมีส่วนร่วมคิด
2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ
3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติการตามโครงการ
4. การมีส่วนร่วมติดตามผลและประเมินผล

ปธาน สุวรรณมงคล (อ้างถึงใน สมคิด รัตนวง, 2542 : 23) ได้กล่าวถึงขั้นตอนของการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานไว้ว่า มี 4 ขั้นตอน สรุปได้ดังนี้

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
2. การมีส่วนร่วมในการดำเนินงาน
3. การมีส่วนร่วมในผลประโยชน์
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล

ปรัชญา เวสารัชช์ (อ้างถึงใน เครือมาศ สุจิตโต, 2546 : 17) ได้จำแนกรูปแบบของการมีส่วนร่วมไว้ 3 ประการ ดังนี้

1. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยตรง โดยผ่านองค์กรจัดตั้งของประชาชน เช่น การรวมกลุ่มเยาวชนกลุ่มต่างๆ
2. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมทางอ้อม โดยผ่านองค์กรผู้แทนของประชาชน เช่น กรรมการของกลุ่มกรรมการหมู่บ้าน
3. การที่ประชาชนมีส่วนร่วมโดยการเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วม โดยผ่านองค์การที่ไม่ใช่ผู้แทนของประชาชน เช่น สถาบันหรือหน่วยงานที่เชิญชวนหรือเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเมื่อไรก็ได้ตลอดเวลา

ไพรัตน์ เตชะรินทร์ (อ้างถึงใน พรหมมน สุวรรณอินทร์, 2545 : 63) ได้สรุปลักษณะการมีส่วนร่วมไว้ 9 ลักษณะ คือ

1. ร่วมทำการศึกษา ค้นคว้าปัญหาและสาเหตุของปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชน รวมถึงความต้องการของชุมชน
2. ร่วมคิดและสร้างรูปแบบวิธีการพัฒนา เพื่อแก้ปัญหาชุมชนหรือเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ
3. ร่วมวางแผนนโยบายหรือแผนงาน โครงการ กิจกรรม เพื่อจัดและแก้ไขปัญหา และสนองความต้องการของชุมชน
4. ร่วมกันตัดสินใจใช้ทรัพยากรที่มีจำกัดให้เป็นประโยชน์ต่อส่วนรวม
5. ร่วมจัดหรือปรับปรุงระบบการบริหารงานพัฒนาให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผล
6. ร่วมลงทุนในกิจกรรม โครงการของชุมชน ตามกำลังความสามารถของตนเอง เช่น ร่วมสละแรงงาน วัสดุ เงิน หรือเวลา เป็นต้น
7. ร่วมปฏิบัติตามนโยบาย แผนงาน โครงการ และกิจกรรมให้บรรลุตามเป้าหมาย
8. ร่วมควบคุม ติดตาม ประเมินผล และร่วมบำรุงรักษาโครงการและกิจกรรมที่ได้ทำไว้ ทั้งโดยเอกชนและรัฐบาล ให้ใช้ประโยชน์ได้ตลอดไป
9. ร่วมรับผลประโยชน์ ซึ่งอาจจะเป็นวัตถุทางสังคมหรือส่วนตัว องค์การอนามัยโลก (อ้างถึงใน เกตินิกี้ แกว่นเจริญ, 2547 : 43) ได้เสนอรูปแบบของการมีส่วนร่วมซึ่งสรุปได้ 4 รูปแบบ คือ

1. การวางแผน ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการวิเคราะห์ปัญหา จัดลำดับความสำคัญ ตั้งเป้าหมาย กำหนดการใช้ทรัพยากร กำหนดวิธีการติดตามและประเมินผลและประการสำคัญคือการร่วมตัดสินใจ
2. การดำเนินกิจกรรม ประชาชนจะต้องมีส่วนร่วมในการจัดสรรควบคุมทางการเงินและการบริหาร
3. การใช้ประโยชน์ ประชาชนต้องมีความสามารถในการนำเอากิจกรรมมาใช้ให้เกิดประโยชน์ใด เป็นการเพิ่มระดับการพึ่งตนเองและการควบคุมทางสังคม
4. การได้รับผลประโยชน์ ประชาชนต้องได้รับการแจกจ่ายผลประโยชน์จากชุมชนในพื้นที่เท่าเทียมกัน จะเป็นผลประโยชน์ส่วนตัว สังคม หรือในรูปแบบของวัตถุก็ได้

ออร์พินท์ สุทธิพันธ์ (อ้างถึงใน สุมลทิพย์ ณ นคร, 2547 : 22) ได้กำหนดขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 5 ขั้นตอน คือ

1. การมีส่วนร่วมคิด คือ ร่วมในการประชุมปรึกษาหารือในปัญหา กำหนดกิจกรรม และวิธีการดำเนินงาน เพื่อให้กิจกรรมได้ผลตามวัตถุประสงค์

2. การมีส่วนร่วมตัดสินใจ คือ เมื่อมีการประชุมปรึกษาหารือแล้วจะต้องร่วมในการตัดสินใจเลือกกิจกรรม หรือแนวทางที่เห็นว่าดีที่สุดหรือเหมาะสมที่สุด

3. การมีส่วนร่วมปฏิบัติตามกิจกรรม คือ เข้าร่วมในกิจกรรมตามวิถีทางและแนวทางให้เป็นไปตามแผนที่วางไว้

4. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ คือ ร่วมในการรับผลประโยชน์ อันเกิดจากผลของกิจกรรมหรือการดำเนินงานของสมาชิกเอง

5. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล คือ เข้าร่วมในการประเมินผลการทำงานของตนเอง กลุ่ม และประเมินสถานการณ์ภายนอกด้วย

อิน จุง วัง (Whang, 1981 : 94-99) ซึ่งจำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชน ในโครงการพัฒนาเขมาอิด อุน คอง ในประเทศเกาหลีเหนือ เป็น 3 ประเภท ได้แก่ 1) การมีส่วนร่วมโดยสมัครใจ (voluntary participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่เกิดจากแนวคิดริเริ่มของประชาชน 2) การมีส่วนร่วมโดยการถูกชักชวน (induced participation) เป็นการมีส่วนร่วมที่ได้รับการกระตุ้นจากรัฐหรือชนชั้นนำ และ 3) การมีส่วนร่วมโดยการถูกบังคับ (force participation) หรือการระดมประชาชนโดยรัฐ (total mobilization by the government) โดยภาครัฐจัดตั้งเป็นสังคมที่มีสายบังคับบัญชาเป็นลำดับขั้นและใช้อำนาจผ่านลงมาตามสายที่จัดตั้งไว้

1.5 ระดับการมีส่วนร่วม

โรจนัจฉริย์ ค่านสวัสดิ์ (อ้างถึงใน กมลศักดิ์ ธรรมาวุธ, 2545: 13-15) ได้กล่าวถึงระดับของการมีส่วนร่วมของประชาชน โดยทั่วไปว่า ควรจะเริ่มต้นที่การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร และค่อยๆ ยกระดับขึ้นสู่การร่วมตัดสินใจในทุกขั้นตอน หรือการร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมทำ และร่วมประเมินผล ซึ่งเป็นความคาดหวังสูงสุดของกระบวนการ ดังแสดงใน ตารางที่ 2.1

ตารางที่ 2.1 แสดงระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน	กลไก/เครื่องมือของการมีส่วนร่วม
1. การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร	การติดตามข้อมูล ข่าวสารจากสื่อต่างๆ	การพัฒนาระบบข้อมูล/การประชาสัมพันธ์/สื่อสารมวลชนประเภทต่างๆ

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชน	วิธีการมีส่วนร่วมของ ประชาชน	กลไก/เครื่องมือของการมีส่วน ร่วม
2. การเสนอข้อมูลความคิดเห็น	การให้ข้อมูลความคิดเห็นผ่าน สื่อต่างๆ ผ่านตัวแทน ผ่าน แบบสอบถาม/การสัมภาษณ์	การสำรวจ(ความคิดเห็น) สาธารณะ การสัมภาษณ์ ออก แบบสอบถาม การประเมินผล กระทบทางสังคม
3. การแลกเปลี่ยนความคิดเห็น	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิด และเสนอข้อมูล/ แลกเปลี่ยนข้อมูล/ความคิดเห็น ผ่านจดหมายข่าว/ที่ประชุมหรือ คณะทำงาน	การปรึกษาหารืออย่างไม่เป็น ทางการ การประชุมรับฟังความ คิดเห็น - การประชุมระดับชุมชน - การประชุมรับฟังความเห็น ทางวิชาการ - การประชุมประชาพิจารณ์
4. การเจรจาต่อรอง	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิดและเสนอข้อมูลความ คิดเห็น จัดสรรประโยชน์และ ผลักดันข้อเสนอที่เลือก ผ่าน คนกลาง ที่ประชุม หรือ คณะทำงาน เพื่อให้แต่ละฝ่าย ได้รับประโยชน์ที่สามารถรับ ได้	การเจรจาต่อรอง

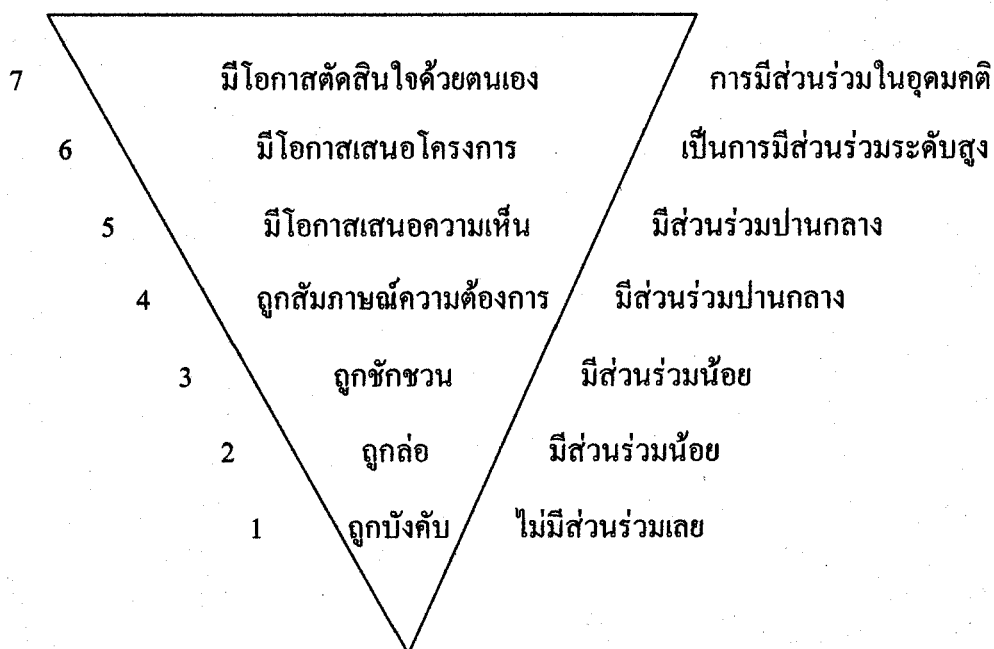
ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วมของ ประชาชน	วิธีการมีส่วนร่วมของ ประชาชน	กลไก/เครื่องมือของการมีส่วน ร่วม
5. การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจในบางขั้นตอน	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิดและเสนอข้อมูลความ คิดเห็น และร่วมตัดสินใจใน บางขั้นตอน ของกระบวนการ วางแผน/การจัดการ ผ่านที่ ประชุม หรือคณะทำงานระดับ นโยบาย/ตัดสินใจ เพื่อรักษา ผลประโยชน์ในระดับที่ เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การประชุมในระดับตัดสินใจ
6. การมีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจในทุกขั้นตอน	การติดตาม/รับรู้ข้อมูลข่าวสาร ร่วมคิดและเสนอข้อมูลความ คิดเห็น และร่วมตัดสินใจใน ทุกขั้นตอน ของกระบวนการ วางแผน/การจัดการ ผ่านที่ ประชุม หรือคณะทำงานระดับ นโยบาย/ตัดสินใจ เพื่อรักษา ผลประโยชน์ในระดับที่ เหมาะสมของแต่ละฝ่าย	การประชุมในระดับตัดสินใจ
7. การมีส่วนร่วมในการ ปฏิบัติการ	การร่วมดำเนิน โครงการ ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ซึ่งผ่าน ขั้นตอนที่ได้มีการตัดสินใจ ร่วมกัน เพื่อให้บรรลุประโยชน์ ในระดับที่เหมาะสมของแต่ละ ฝ่าย	การจัดทำแผนงาน จัดหา ทรัพยากร แบ่งงานและ ปฏิบัติงานตามแผน

ตารางที่ 2.1 (ต่อ)

ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน	วิธีการมีส่วนร่วมของประชาชน	กลไก/เครื่องมือของการมีส่วนร่วม
8. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	การร่วมติดตาม ตรวจสอบผล การปฏิบัติการหรือการดำเนิน กิจกรรมตามแผนงานที่ทุกคน เห็นชอบร่วมกัน เพื่อตรวจสอบ การบรรลุประโยชน์ในระดับที่ เหมาะสมซึ่งแต่ละฝ่ายคาดหวัง ไว้	การประชุมประเมินผลการ ปฏิบัติงาน

ไพโรจน์ สุขสัมฤทธิ์ (อ้างถึงใน สุชาติ บรรจงการ ,2544:18) ได้แบ่งขั้นตอนการมีส่วนร่วมของประชาชนออกเป็น 7 ระดับ ตั้งแต่ระดับที่ประชาชนไม่มีส่วนร่วมเลย จนถึงการมีส่วนร่วมในอุดมคติ ดังภาพที่ 2.3

ภาพที่ 2.3 ระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน

1) ระดับ 1 ไม่มีส่วนร่วมเลย โดยที่หน่วยงานของรัฐเข้าไปดำเนินการให้ประชาชนทั้งหมด หรือบางครั้งบังคับประชาชนให้เข้ามามีส่วนร่วม โดยไม่มีทางเลือกเลยได้

2) ระดับ 2 มีส่วนร่วมน้อย ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะมีสิ่งล่อใจหรือผลประโยชน์บางประการที่จะได้รับ

3) ระดับ 3 มีส่วนร่วมน้อย ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมเพราะถูกชักจูงใจโดยโฆษณาประชาสัมพันธ์ในรูปแบบต่างๆที่มุ่งเน้นถึงผลดี และผลประโยชน์ที่จะได้รับซึ่งไม่ได้คำนึงถึงความต้องการของประชาชน

4) ระดับ 4 มีส่วนร่วมปานกลาง ทางราชการจะทำการสอบถามประชาชนถึงความต้องการของท้องถิ่น และสภาพข้อเท็จจริงที่เป็นอยู่

5) ระดับ 5 มีส่วนร่วมปานกลาง ทางราชการจะมีการยอมรับให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมค่อนข้างสูงโดยเปิดโอกาสให้แสดงความคิดเห็นต่างๆรวมทั้งแนวทางแก้ไขปัญหา

6) ระดับ 6 มีส่วนร่วมสูง ทางราชการจะเปิดโอกาสอย่างมากให้ประชาชนแสดงข้อคิดเห็น ข้อเสนอแนะหรือเสนอโครงการเกี่ยวกับกิจกรรมที่มีส่วนร่วมจากประชาชนโดยใกล้ชิด

7) ระดับ 7 มีส่วนร่วมในอุดมคติ ประชาชนในท้องถิ่นจะร่วมมือดำเนินการด้วยตนเองโดยตลอดนับตั้งแต่เริ่มต้น จนกระทั่งสิ้นสุดการดำเนินงาน เป็นการอาศัยพื้นฐานความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นเอง จึงได้รับการร่วมมือจากประชาชนเป็นอย่างดี ทางราชการอาจเข้ามามีส่วนร่วมในแง่ของการช่วยเหลือหรือสนับสนุนสิ่งที่เกินความสามารถของประชาชนเท่านั้น

1.6 ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชน

ศุภฤกษ์ โรจนธรรม (อ้างถึงใน คูสิดา แก้วสมบูรณ์, 2545 : 21) ได้กล่าวถึงปัจจัยการมีส่วนร่วมของประชาชนสรุปได้ ดังนี้

1. ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น รายได้ ระดับการศึกษา สถานภาพส่วนบุคคล
2. ปัจจัยทางสังคม เช่น การได้รับความรู้ การชักชวนจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ การชักชวนจากเพื่อนบ้าน ความเชื่อถือต่อผู้นำในหมู่บ้าน ความต้องการความสัมพันธ์ที่ดีกับเพื่อนบ้าน ความต้องการยอมรับนับถือ

รีคเตอร์ (Reeder, 1963, อ้างถึงใน วรวิทย์ พลละบุตร, 2548 : 11-12) ได้สรุปปัจจัยต่างๆที่มีผลต่อการรักษาการมีส่วนร่วมของประชาชนไว้ 11 ประการ ดังนี้

1. การปฏิบัติตนให้คล้ายตามความเชื่อพื้นฐาน กล่าวคือ บุคคลและกลุ่มคนดูเหมือนจะเลือกแบบวิธีการปฏิบัติ ซึ่งสอดคล้องและคล้ายคลึงกับความเชื่อพื้นฐานของตนเอง

2. มาตรฐานคุณค่าบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะปฏิบัติในลักษณะที่สอดคล้องกับมาตรฐานคุณค่าของตนเอง
3. เป้าหมายบุคคลและกลุ่มบุคคลดูเหมือนจะส่งเสริมปกป้องและรักษาเป้าหมายของตนเอง
4. ประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา พฤติกรรมของบุคคลหรือกลุ่มบุคคลบางครั้งมีรากฐานมาจากประสบการณ์ที่ผิดปกติธรรมดา
5. ความคาดหวัง บุคคลและกลุ่มบุคคลจะประพฤติตามแบบที่ตนคาดหวังว่า จะต้องประพฤติในสถานการณ์เช่นนั้น ทั้งยังชอบปฏิบัติต่อผู้อื่นในลักษณะที่ตนคาดหวังจากผู้อื่นด้วยเช่นกัน
6. การมองแต่ตัวเอง บุคคลแต่ละกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆซึ่งคิดว่าตัวเอง เช่นนั้น
7. การบีบบังคับ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆด้วยความรู้สึกที่ว่าตน ถูกบังคับให้ทำ
8. นิสัยและประเพณี บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะทำสิ่งต่างๆซึ่งเรามีนิสัยชอบกระทำเมื่ออยู่ในสถานการณ์นั้นๆ
9. โอกาส บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมในรูปแบบการปฏิบัติของสังคม โดยเฉพาะในทางที่เกี่ยวข้องกับจำนวนและชนิด โอกาส ซึ่งโครงสร้างของสังคมเอื้ออำนวยเข้ามามีส่วนร่วมในการกระทำเช่นนั้นเท่าที่พวกเขา ได้รับรู้มา
10. ความสามารถ บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเข้ามามีส่วนร่วมกันในกิจกรรมบางอย่างที่ตนเองเห็นว่าสามารถทำในสิ่งที่ต้องการให้เขาทำในสถานการณ์ เช่นนั้น
11. การสนับสนุน บุคคลและกลุ่มบุคคลมักจะเริ่มปฏิบัติเมื่อเขาารู้สึกว่าเขาได้รับการสนับสนุนที่ดีพอให้กระทำการเช่นนั้น

นิรันดร์ จงวุฒิเวศย์ (อ้างถึงใน วรวุฒิ พลบุตร, 2548 : 11) ได้กล่าวถึงปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่

1. ความศรัทธาที่มีต่อความเชื่อถือบุคคลสำคัญ และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ เช่น การลงแขก การบำเพ็ญประโยชน์
2. ความเกรงใจบุคคลที่เคารพนับถือหรือมีเกียรติยศ ตำแหน่ง ทำให้ประชาชนเกิดความเกรงใจที่จะมีส่วนร่วมด้วย ทั้งๆที่ยังไม่มีศรัทธาหรือความเต็มใจ

อย่างเต็มใจอย่างเต็มเปี่ยมที่จะกระทำ เช่น ผู้ใหญ่ออกปากขอแรงผู้น้อยช่วย
แรง

3. อำนาจบังคับที่เกิดจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือกว่า ทำให้ประชาชนถูกบังคับ
ให้มีส่วนร่วมในการกระทำต่างๆ เช่น บังคับให้ทำงานเยี่ยงทาส

สพสุข ลีละบุตร (อ้างถึงใน เกศินี แก้วนเจริญ, 2547 : 58) กล่าวว่า ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อ
การเข้าไปมีส่วนร่วมของประชาชน จะต้องคำนึงถึงปัจจัยสภาพแวดล้อม ซึ่งมีความสลับซับซ้อน
อย่างมาก ได้แก่ ปัจจัยทางกายภาพและชีวภาพ ปัจจัยทางด้านเศรษฐกิจ ปัจจัยทางด้านการเมือง
ปัจจัยทางด้านวัฒนธรรม และปัจจัยทางด้านประวัติศาสตร์

นอกจากนี้ เบอ์นาร์ด (Bernard, อ้างถึงใน เกศินี แก้วนเจริญ, 2547 : 58) ได้กล่าวถึง
ปัจจัยทางวัฒนธรรมของประชาชนที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม ซึ่ง ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล
ต่างๆ คือ เพศ อายุ สถานภาพทางสังคม อาชีพ การศึกษา ถิ่นที่อยู่อาศัย ระยะเวลาที่อยู่ในท้องถิ่น
และปัจจัยอื่นๆ เช่น การอาศัยอยู่ในเมืองหรือชานเมือง จำนวนสมาชิกในครอบครัว ค่านิยม
ทัศนคติ และความรู้ในเรื่องนั้นๆ เป็นต้น

2 แนวคิด ทฤษฎีเกี่ยวกับการพัฒนาชนบท

2.1 แนวคิดเกี่ยวกับพัฒนาชนบท

ชินรัตน์ สมสืบ (อ้างถึงใน อนุชัย บูรณประเสริฐกุล, 2545 : 21-24) กล่าวว่า การพัฒนา
มีแตกต่าง หลากหลายและไม่มี ความหมายใดที่สามารถครอบคลุมถึงเจตนารมณ์ของการปรับปรุง
ความเป็นอยู่ของมนุษย์ หรือความเจริญเติบโต และการเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีได้อย่างแท้จริงและ
เป็นที่ยอมรับโดยทั่วไปได้ แนวความคิดคือ ภาพในใจหรือแบบของความคิดที่เป็นตัวแทนสิ่งของ
ทั้งประเภทเป็นภาพกลางที่มนุษย์กำหนดขึ้น เพื่อใช้ประโยชน์ร่วมกัน แนวคิดการพัฒนาที่สำคัญ
มี ดังนี้

1. ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ : แนวทางการกระจายความเจริญ เป็นการพัฒนาโดย
นักทฤษฎีด้านความเจริญเติบโต แกนกลางของความคิดนี้ คือความประสงค์ในการเพิ่มผลผลิตมวล
รวมประชาชาติและรายได้ต่อหัวของประชาชน เมื่อระดับความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจสูง ก็จะ
ส่งผลความเจริญเติบโตไปสู่ประชากรส่วนใหญ่ ผลของการค่อยๆ ไหลของความเจริญนี้จะกระจาย
ผลประโยชน์ไปสู่ส่วนที่ยากจนกว่าในระบบเศรษฐกิจ

2. ความจำเป็นพื้นฐาน : แนวทางสวัสดิการ แนวคิดนี้ เกิดจากแนวคิดที่ว่าหากการพัฒนาหมายถึง การปรับปรุงสวัสดิการต่างๆของประชาชน โดยเฉพาะประชาชนที่ยากจนแล้ว ก็ควร จะให้ความสนใจตรงไปยังสิ่งที่จะสนองต่อความจำเป็นขั้นพื้นฐาน เช่น อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่ อาศัย การศึกษา การสาธารณสุขของประชาชนเป็นอันดับแรก เพราะจะช่วยให้คนจนมีโอกาส ได้รับบริการพื้นฐานที่จำเป็นในการดำรงชีวิตอยู่ต่อไปได้

สวัสดิการของประชาชน เกิดขึ้นได้เนื่องจากมีส่วนประกอบสำคัญ 3 ประการ ซึ่งมี ความสำคัญเท่าเทียมกันและเรียกว่าหัวใจของการพัฒนาคือ

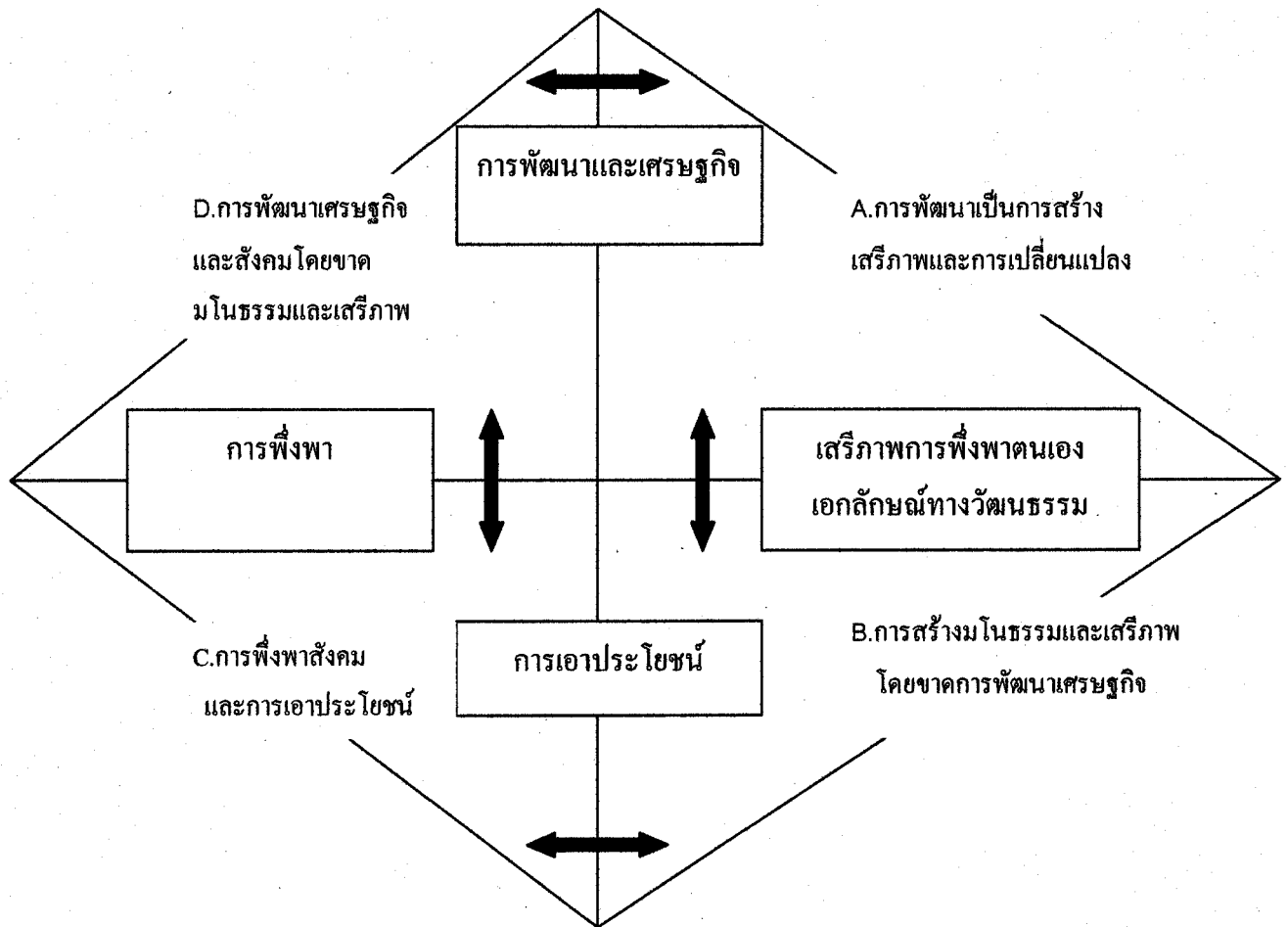
- 1) ความสามารถในการดำรงชีวิตได้ คือ มีสิ่งจำเป็นสำหรับชีวิตสำหรับทุกคน เป็นการยกระดับความเป็นอยู่ของประชาชน
- 2) การยอมรับตนเอง สร้างขึ้นโดยสร้างระบบสถาบันด้านเศรษฐกิจ สังคม และ การเมือง เพื่อส่งเสริมศักดิ์ศรี และการเคารพในตัวตนมนุษย์
- 3) ความมีอิสระจากการเป็นทาส เป็นการเพิ่มความเป็นอิสระให้ประชาชนเพื่อให้เขา เลือกรูปแบบต่างๆ อย่างเสรี

3. มนุษยนิยม : แนวทางจริยธรรม แนวคิดนี้เกิดจากการให้ความหมายของการพัฒนาว่า เป็นการเปลี่ยนแปลงที่มีทิศทางเพื่อสิ่งที่ดีขึ้น หลักสำคัญของนักมนุษยนิยม ถือว่าคนจะต้องได้รับ ประโยชน์จากการพัฒนา การพัฒนาไม่ใช่การนำเอาทรัพยากรมาทำให้นโยบายด้านสังคมบังเกิดผล แต่จะต้องเป็นเรื่องที่เกิดจากความต้องการที่จะปรับปรุงความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่

แนวคิดมนุษยนิยมมีเป้าหมายที่การพัฒนาคน ซึ่งการเริ่มต้นการพัฒนาที่จะต้องใช้คน เป็นกลไกของการพัฒนาที่เพิ่มความเป็นมนุษย์ ไม่ใช่ลดความเป็นมนุษย์ให้น้อยลง และเป้าหมาย สูงสุดของการพัฒนา คือ การให้โอกาสแก่คนทุกคนมีชีวิตอย่างมนุษย์ที่สมบูรณ์ คนจึงเป็น เป้าหมายของกระบวนการพัฒนา

4. เสรีภาพ : แนวทางการปฏิบัติ แนวคิดนี้ถือว่าการพัฒนา ควรเป็นเรื่องของการมี เสรีภาพเพื่อให้ประชาชนมีอิทธิพลในการควบคุมกระบวนการต่างๆ และชะตากรรมของชาติ ด้วยพวกเขาเอง เสรีภาพจะนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคม อันเกิดจากความต้องการสูงสุด ของประชาชน และจะมีการปรับปรุงสภาพความเป็นอยู่ โดยการมีส่วนร่วมอย่างแข็งขันใน กระบวนการพัฒนา

แนวคิดในการพัฒนาที่มีความแตกต่างกันไม่มากนัก ได้ถูกสังเคราะห์ให้เป็นหมวดหมู่ ดังแสดงในภาพที่ 2.4

ภาพที่ 2.4 แนวคิดในการพัฒนา

จากภาพที่ 2.4 สรุปได้ดังนี้

1. แกนตั้ง เป็นวิธีการที่จะบรรลุการพัฒนา ส่วนแกนนอนเป็นการเน้นวัตถุประสงค์และคุณค่าของการพัฒนาที่ลึกซึ้งกว่า
2. ส่วน A คือ ทิศทางเพื่อความพยายามในการพัฒนา ซึ่งนำโดยกระบวนการต่างๆ ของการกระตุ้น การศึกษา การจัดองค์กร และการดำเนินงาน เพื่ออำนาจ โดยวิธีการด้านเศรษฐกิจ เพื่อให้ประชาชนสามารถกำหนดชะตากรรมของตนเองได้ ตัวอย่างคือ ประเทศในซีกโลกตะวันตก ได้แก่ สหรัฐอเมริกาและยุโรปตะวันตก
3. ส่วน B เป็นสถานการณ์ที่เกิดจากผลของการสร้างมโนธรรม ประชาชนมีความตระหนักทางการเมืองแต่ไม่มีวิธีการลดความยากจน ตัวอย่างคือประเทศในอเมริกาใต้

4. ส่วน C เป็นส่วนที่เชื่อมระหว่างการเอาประโยชน์และการพึ่งพาเป็นสภาพของ
คนงานและผู้ถูกกดขี่ ตัวอย่างคือ ประเทศยากจนในแอฟริกา

5. ส่วน D เป็นการพัฒนาแบบดั้งเดิม ที่ไม่สนใจการมีเสรีภาพ และการเปลี่ยนแปลง
แต่สนใจการพัฒนาเศรษฐกิจ โดยไม่เปลี่ยนการพึ่งพิง ขณะเดียวกันก็มีการบูตริคอย่างต่อเนื่อง
ตัวอย่างคือ ประเทศที่กำลังพัฒนาในเอเชีย เช่น ไทย ฟิลิปปินส์

จากแนวคิดเกี่ยวกับการพัฒนาชนบทสรุปได้ว่า การพัฒนาอาจเริ่มจากการเจริญเติบโต
ทางเศรษฐกิจ เพื่อจะทำให้กลุ่มผู้ด้อยโอกาสมีสิ่งต่างๆตามความจำเป็นขั้นพื้นฐานก่อน จากนั้น
ก็มุ่งผลประโยชน์การพัฒนาให้ตกแก่คนและสร้างคนให้มีศักดิ์ศรี ความเป็นตัวของตัวเอง
สามารถเลือกวิถีชีวิตของตนเองได้ และสามารถนำเอาแนวคิดเหล่านี้ไปปรับใช้ให้เหมาะสม
เช่น ในการพัฒนาเส้นทางคมนาคมขนส่ง ถ้าสภาพของการใช้งานอยู่ในสภาพที่ดีมีความสะดวก
ปลอดภัยต่อการคมนาคมและขนส่ง ก็จะส่งผลต่อการพัฒนาและสามารถสร้างความเจริญเติบโต
ทางด้านเศรษฐกิจในชุมชนได้ ทำให้ความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น ดังนั้นการที่ให้ประชาชน
เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่างๆ จะทำให้สามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต

2.2 ทฤษฎีการพัฒนาชนบท

ชินรัตน์ สมสืบ (อ้างถึงใน อนุชัช บูรณประเสริฐกุล, 2545 : 21-26) ได้อธิบายว่า ใน
ทางสังคมวิทยา ทฤษฎีคือ ข้อสรุปที่ใช้ได้ทั่วไปเพื่ออธิบายปรากฏการณ์ทางสังคมอย่างใดอย่างหนึ่ง
ทฤษฎีเกิดจากความแตกต่างที่มีรูปแบบหรือแบบแผนแน่นอน ก็คือความคิดที่เกิดในสังคมที่มีแบบ
แผนแน่นอนจะสามารถพัฒนาเป็นทฤษฎี เช่น

1) รูปแบบทางชีวภาพ-โครงสร้างและหน้าที่ ทฤษฎีนี้ กล่าวถึงการประยุกต์สิ่งต่างๆ ที่
คล้ายกันทางธรรมชาติของสังคม โดยชนชั้นนำ นักวิชาการพยายามที่จะพัฒนาทฤษฎีหลักของสังคม
โดยมีจุดมุ่งหมายที่ทำให้เกิดผลสูงสุดในด้านการวางแผน และการควบคุม วิธีการที่ศึกษาจะได้
จากการเรียนรู้จากหลักการทางประวัติศาสตร์ การสร้างแบบสังคมจะเน้นชนิดของสังคมและ
วิวัฒนาการของสังคม และประเด็นสำคัญจะมุ่งไปที่การลดปัญหาในระดับมหภาค

2) รูปแบบความรุนแรง-ความขัดแย้ง มุ่งเน้นเรื่องอุดมคติ เป็นการทำความเข้าใจกับ
ความขัดแย้งและการเปลี่ยนแปลงทางสังคม เพื่อให้การเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ดีให้มากที่สุด
หรือแนวคิดวัตถุนิยม ที่มีการโต้แย้งใช้เหตุผลกัน และการสร้างแบบของสังคมจะเน้น โครงสร้าง
ของสังคม ลำดับชั้นของความขัดแย้ง และวิวัฒนาการของสังคม

3) รูปแบบนักพฤติกรรมสังคม-จิตวิทยาสังคม มีพื้นฐานจากการศึกษาด้านอุดมคตินิยม
และปฏิบัตินิยม เพื่อสร้างความเข้าใจในการกระทำและปฏิสัมพันธ์ของสังคม เป็นทฤษฎีที่มอง

สังคมเหมือนระบบย่อยๆ ของค่านิยม บรรทัดฐาน และการตีความหมายทางสังคม คือ สังคมจะเกิดขึ้นในระดับเล็กสุดซึ่งมีค่านิยม บรรทัดฐานและการแลกเปลี่ยนกัน

จากทฤษฎีการพัฒนาชนบท ที่กล่าวถึง ทำให้ได้นำแนวคิดดังกล่าวเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบำรุงรักษาทางหลวงชนบท จะเกิดขึ้นจากความแตกต่างของรูปแบบ เช่น

1) เกิดจากรูปแบบทางชีวภาพ-โครงสร้างและหน้าที่ของประชาชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้เกิดผลสูงสุดในการวางแผนและการควบคุม จากการศึกษาทางประวัติศาสตร์เพื่อกำหนดรูปแบบของท้องถิ่นเองและนำมาพัฒนาโดยมุ่งเน้นเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชน

2) เกิดขึ้นจากความขัดแย้งของการกำหนดรูปแบบและวิธีการของประชาชน ที่มีความหลากหลายและสามารถทำความเข้าใจ เพื่อให้ได้รูปแบบและวิธีของการมีส่วนร่วมที่แน่นอน และสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงในทางที่ดีได้

3) เกิดจากพฤติกรรมของบุคคลในแต่ละท้องถิ่น ที่มีพื้นฐานทางการศึกษา อุดมคติ และปฏิบัตินิยม ซึ่งสามารถสร้างความเข้าใจ และนำไปสู่การมีปฏิสัมพันธ์ที่ดีต่อการมีส่วนร่วมได้

3. ความรู้เกี่ยวกับการบำรุงรักษาทางหลวงชนบท

กรมทางหลวงชนบท ได้มีนโยบายเกี่ยวกับการบริหารราชการแบบมีส่วนร่วมตามหลักการธรรมาภิบาล ที่ภาครัฐจะต้องเปิดโอกาสให้ภาคประชาชน และผู้ที่เกี่ยวข้องทุกภาคส่วนในสังคมได้เข้ามามีส่วนร่วม ในการร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ เพื่อสร้างความโปร่งใส และเพิ่มคุณค่าของการตัดสินใจภาครัฐ อันจะก่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ประเทศชาติและประชาชน

3.1 พระราชบัญญัติทางหลวง พ.ศ.2535 (แก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ.2549)

3.1.1 ทางหลวง หมายความว่า ทางหรือถนนซึ่งจัดไว้เพื่อประโยชน์ในการจราจรสาธารณะทางบก ไม่ว่าในระดับพื้นดิน ใต้หรือเหนือพื้นดิน หรือใต้หรือเหนืออสังหาริมทรัพย์อย่างอื่น นอกจากทางรถไฟและหมายความรวมถึงที่ดิน พืช พันธุ์ไม้ทุกชนิด สะพาน ท่อหรือรางระบายน้ำ อุโมงค์ ร่องน้ำ กำแพงกันดิน เขื่อน รั้ว หลักสำรวจ หลักเขต หลักกระยะป้ายจราจร เครื่องหมายจราจร เครื่องหมายสัญญาณ เครื่องสัญญาณ ไฟฟ้า เครื่องแสดงสัญญาณที่จอดรถ ที่พักผ่อนโดยสาร ที่พักริมทาง เรือ หรือพาหนะสำหรับขนส่งข้ามฟาก ท่าเรือสำหรับขึ้นหรือลงรถ และอาคารหรือสิ่งอื่นอันเป็นอุปกรณ์งานทางบรรดาที่มีอยู่หรือที่ได้จัดไว้ในเขตทางหลวง เพื่อประโยชน์แก่งานทางหรือผู้ใช้ทางหลวงนั้นด้วย

3.1.2 งานทาง หมายความว่า กิจการใดที่ทำเพื่อหรือเนื่องในการสำรวจการก่อสร้าง

การขยาย การบูรณะ หรือการบำรุงรักษาทางหลวง หรือการจราจรบนทางหลวง

3.1.3 ประเภทของทางหลวง

- 1) ทางหลวงพิเศษ
- 2) ทางหลวงแผ่นดิน
- 3) ทางหลวงชนบท คือ ทางหลวงที่กรมทางหลวงชนบทเป็นผู้ดำเนินการก่อสร้าง ขยาย บูรณะและบำรุงรักษา และได้ลงทะเบียนไว้เป็นทางหลวงชนบท
- 4) ทางหลวงท้องถิ่น
- 5) ทางหลวงสัมปทาน

3.2 สำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดสตูล หมายถึง หน่วยงานในสังกัดสำนักงานหลวงชนบทที่ 12 (สงขลา)กรมทางหลวงชนบท กระทรวงคมนาคม จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติปรับปรุงกระทรวง ทบวง กรม พ.ศ. 2545

3.3 การบำรุงรักษาทาง หมายถึง งานที่ดำเนินการเป็นประจำและตามช่วงเวลาที่เหมาะสมไว้ เพื่อรักษาทางหลวงชนบทให้คงรูปปลอดภัย และมีสภาพใกล้เคียงกับตอนก่อสร้างภายใต้ภาวะปกติของการจราจรและธรรมชาติ โดยสิ้นเปลืองค่าใช้จ่ายและขัดขวางการจราจรน้อยที่สุดเท่าที่จะทำได้

กรมทางหลวงชนบทได้แบ่งกิจกรรมงานบำรุงรักษาทางออกเป็นกิจกรรมต่างๆ คือ งานบำรุงปกติ งานบำรุงรักษาตามกำหนดเวลา งานบำรุงพิเศษ และงานบำรุงฉุกเฉิน

3.3.1 งานบำรุงปกติ (Routine Maintenance) หมายถึง การบำรุงรักษาทางที่ต้องทำอย่างสม่ำเสมอตลอดทั้งปี เพื่อให้ทางอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดี ทำให้ผู้ใช้นั้นได้รับความสะดวก รวดเร็ว ปลอดภัยในการขับขี่และเพื่อป้องกันมิให้ความเสียหายลุกลามแผ่กว้างออกไป เช่น งานกวาดเกลี่ยหรือขึ้นรูปบดทับใหม่สำหรับผิวทางลูกรัง งานอุดรอยแตก (Sealing) , งานฉาบผิว (Seal Coat) ,งานปะซ่อมผิวทาง (Skin Patch) , งานจุดซ่อมพื้นทาง (Deep Patch) ,งานปรับระดับ (Levelling) ของผิวลาดยาง และงานอุดรอยต่อของผิวคอนกรีต เป็นต้น รวมถึงการปรับปรุงเสริมแต่งและทำความสะอาดทางเพื่อให้สายทางคงสภาพใช้งานได้ตามความเหมาะสมและชะลอความเสียหายที่เกิดขึ้นกับโครงสร้างชั้นทาง โดยกิจกรรมงานบำรุงปกติสามารถแยกออกตามลักษณะผิวทางได้ ดังนี้

1) **บำรุงปกติผิวทางลาดยาง** หมายถึง การบำรุงรักษาผิวทางลาดยางให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีตลอดเวลา เป็นงานที่กระทำอยู่เป็นประจำ ประกอบด้วย

- งานอุดรอยแตก (Sealing) เป็นการบำรุงรักษาผิวทางที่เกิดรอยแตกในลักษณะเป็นรอยแตกใดๆ ตามแนวยาวหรือแนวขวางของถนน โดยไม่ได้แตกต่อเชื่อมกันเป็นช่องตารางหรือรูปสี่เหลี่ยม ได้แก่ รอยแตกที่เกิดตามแนวที่ขยายผิวทาง , รอยแตกที่เกิดจากการปูผิวแอสฟัลท์ทับบนผิวถนน คสล. หรือ รอยแตกตามขอบถนนเป็นแนวยาวห่างจากขอบถนน ประมาณ 30 ซม.

- งานฉาบผิวโดยวิธี Seal Coat เป็นการฉาบผิวทางเดิมที่แตกหรือสึกหรอ โดยการลาดยางแอสฟัลท์แล้วปิดทับด้วยหินเกล็ด

- งานปะซ่อมผิวทาง (Skin Patch) เป็นงานขุดหรือเพื่อซ่อมแซมเฉพาะผิวทาง

- งานขุดซ่อมพื้นทาง (Deep Patch) เป็นงานขุดซ่อมชั้นโครงสร้างทาง แล้วทำผิวทางใหม่

- งานปรับระดับผิวทาง (Levelling) เป็นการบำรุงผิวทางที่ทรุดหรือยุบด้วยวัสดุผสมแอสฟัลท์ เช่น Pre-Mix ลักษณะความเสียหายของผิวทางที่ซ่อมด้วยวิธีนี้ ได้แก่ ผิวทางยุบตามแนวร่องล้อ , ผิวทางยุบเป็นแอ่ง , ผิวทางที่ยุบตามแนวฝั่งท่อระบายน้ำ หรือผิวทางที่เป็นลูกคลื่น ลูกกระพรวน เป็นต้น

- งานข้างทาง เป็นงานซ่อมแซมและบำรุงรักษาในเขตทาง ได้แก่ งานตัดหญ้าข้างทาง ทำความสะอาดร่องน้ำและท่อระบายน้ำ

- งานจราจรสงเคราะห์ ได้แก่ งานซ่อมแซมบำรุงรักษาป้าย เครื่องหมายจราจร งานซ่อมหลักโค้งและหลักกิโลเมตร

- งานบำรุงอาคารระบายน้ำ ได้แก่ ทำความสะอาดและทาสีสะพาน

2) บำรุงปกติผิวทางคอนกรีต หมายถึง การบำรุงรักษาผิวทางคอนกรีตให้อยู่ในสภาพที่ใช้งานได้ดีตลอดเวลา เป็นงานที่กระทำอยู่เป็นประจำ ประกอบด้วย

- งานซ่อมรอยต่อ (Joint Repair) เป็นการเปลี่ยนวัสดุรอยต่อเดิมระหว่างแผ่นพื้นคอนกรีตที่เสื่อมสภาพ

- งานซ่อมผิวคอนกรีต (Concrete Patching) เป็นการซ่อมผิวทางคอนกรีตที่ชำรุดเสียหาย โดยวิธีการขุดหรือวัสดุรองพื้นส่วนที่ชำรุดเสียหายออก แล้วทำการเปลี่ยนวัสดุใหม่ตามที่ออกแบบไว้

- งานทำความสะอาดผิวทาง (Surface Cleaning) เป็นการเก็บกวาดวัสดุและสิ่งปฏิกูลบนผิวทาง ทั้งนี้ยังรวมถึงการทำความสะอาดผิวทางด้วย

- งานทำความสะอาดท่อพัก เป็นงานทำความสะอาด เช่น การลอกตะกอน
ภายในบ่อพักน้ำ

- งานข้างทาง เป็นงานซ่อมแซมและบำรุงรักษาในเขตทาง ได้แก่ งานตัด
หญ้าข้างทาง ทำความสะอาดร่องน้ำและท่อระบายน้ำ

- งานจราจรสงเคราะห์ ได้แก่ งานซ่อมแซมบำรุงรักษาป้าย เครื่องหมาย
จราจร งานซ่อมหลักโค้งและหลักกิโลเมตร

- งานบำรุงอาคารระบายน้ำ ได้แก่ ทำความสะอาดและทาสีสะพาน

3) **บำรุงปกติผิวทางลูกรัง** หมายถึง การบำรุงรักษาผิวทางลูกรังให้อยู่
ในสภาพที่ใช้งานได้ดีตลอดเวลา เป็นงานที่กระทำอยู่เป็นประจำ ประกอบด้วย

- งานซ่อมหลุมบ่อ (Surface Patching) เป็นการขูดเอาวัสดุส่วนที่เสียหาย
ออก ตกแต่งกันหลุม แล้วเติมวัสดุใหม่ที่ได้มาตรฐานลงไป แล้วบดอัดแน่นจนเสมอผิวเดิม

- งานกวาดเกลี่ยผิวทาง (Light Grading) เป็นงานกวาดเกลี่ยผิวทางเดิมที่
เป็นคลื่นลอน ลูกกระนวด ร่องล้อ ตลอดจนรอยกัดเซาะของน้ำ โดยใช้รถเกลี่ยให้เรียบ หรืออาจเติม
วัสดุใหม่ได้ตามความจำเป็น

- งานข้างทาง เป็นงานซ่อมแซมและบำรุงรักษาในเขตทาง ได้แก่ งานตัด
หญ้าข้างทาง ทำความสะอาดร่องน้ำและท่อระบายน้ำ

- งานจราจรสงเคราะห์ ได้แก่ งานซ่อมแซมบำรุงรักษาป้าย เครื่องหมาย
จราจร งานซ่อมหลักโค้งและหลักกิโลเมตร

- งานบำรุงอาคารระบายน้ำ ได้แก่ ทำความสะอาดและทาสีสะพาน

3.3.2 งานบำรุงรักษาตามกำหนดเวลา (Periodic Maintenance) หมายถึง การ
บำรุงรักษาทางตามช่วงเวลาที่กำหนดเพื่อเป็นการต่ออายุให้ทางอยู่ในสภาพที่ใช้งานได้นานขึ้น เช่น
งานเสริมผิวลูกรัง, งานฉาบผิวทางลาดยาง งานเสริมผิวแอสฟัลท์ติกคอนกรีต เป็นต้น โดยกิจกรรม
งานบำรุงรักษาตามกำหนดเวลาสามารถแยกออกตามลักษณะงานได้ ดังนี้

1) **งานเสริมผิวลูกรัง** หมายถึงการบำรุงรักษาทางตามช่วงเวลาที่กำหนด
โดยการเสริมผิวลูกรังลงบนผิวทางก่อนที่ความชำรุดเสียหายจะถึงขั้นกั้นทาง

2) **งานฉาบผิวลาดยางเคพซีล** หมายถึง การบำรุงรักษาทางตามช่วงเวลาที่
กำหนด โดยการลาดยางบนผิวทางเดิมด้วย Aggregate Seal หรือ Slurry Seal เพื่ออุดรอยแตกและ
เพิ่มความฝืดของผิวทาง เป็นการป้องกันไม่ให้น้ำซึมผ่านลงไปใต้ผิวทาง ซึ่งจะทำอันตรายให้กับ
โครงสร้างทางข้างล่าง และเป็นการยึดผิวทางเดิมให้ใช้งานได้นานขึ้น ในกรณีที่ผิวทางเดิมทรุด

เป็นแอ่ง ขุดตามร่องล้อหรือเป็นคลื่น ให้ทำการปรับระดับจนราบเรียบต่อเนื่องกับระดับผิวทางเดิม เสียก่อน โดยใช้วัสดุผสมแอสฟัลท์แล้วจึงทำการฉาบผิว

3) งานเสริมผิวลาดยางแอสฟัลท์ติกคอนกรีต (Asphaltic Concrete)

หมายถึง การบำรุงรักษาทางตามช่วงเวลาที่กำหนด โดยการลาดยางเสริมผิวทางเดิมด้วยแอสฟัลท์ติกคอนกรีต เพื่อเพิ่มความแข็งแรงให้กับผิวทางเดิม และอุดรอยแตกบนผิวทาง เพื่อป้องกันไม่ให้น้ำซึมลงไปทำอันตรายให้โครงสร้างทางชั้นล่าง ซึ่งเป็นการยืดอายุผิวทางเดิมให้ใช้งาน ได้นานขึ้น ในกรณีที่ผิวทางเดิมทรุดเป็นแอ่ง ขุดตัวตามร่องล้อ หรือเป็นคลื่น ให้ทำการปรับระดับจนราบเรียบต่อเนื่องกับระดับผิวทางเดิมเสียก่อน โดยใช้วัสดุผสมแอสฟัลท์แล้วจึงทำการเสริมผิว

3.3.3 งานบำรุงพิเศษ (Special Maintenance) หมายถึง การบำรุง, เสริมแต่ง, และปรับปรุงทางที่ชำรุด เสียหายเกินกว่าที่จะทำการซ่อมบำรุงโดยวิธีปกติ ให้กลับสู่สภาพเดิม รวมทั้งแก้ไขปรับปรุงหรือเพิ่มเติมสิ่งอำนวยความสะดวก เพื่อให้การใช้ทางหลวงชนบทเป็นไปด้วยความปลอดภัย เช่น งานซ่อมสร้างทาง, งานปรับปรุงไหล่ทาง, งานปรับปรุงคอสะพาน, งานซ่อมไหล่ทาง, งานซ่อมสะพาน งานแก้ไขน้ำท่วมทาง และงานก่อสร้างทางระบายน้ำถาวร เป็นต้น โดยกิจกรรมงานบำรุงพิเศษสามารถแยกออกตามลักษณะงานได้ ดังนี้

1) **งานซ่อมสร้างผิวลูกรัง** หมายถึง การปรับปรุงแก้ไขทางลูกรังที่ชำรุดเสียหายมากจนเกินกว่าที่จะทำการซ่อมโดยวิธีปกติธรรมดา โดยการขุดหรือผิวทางเดิม เปลี่ยนแต่งและบดอัดให้แน่น แล้งลงวัสดุลูกรังใหม่

2) **งานซ่อมสร้างผิวลาดยางเคปซีล (Cape Seal)** หมายถึง การปรับปรุงแก้ไขทางที่ชำรุดเสียหายมากจนเกินกว่าที่จะทำการซ่อมโดยวิธีปกติตามกำหนดเวลา เนื่องจากเกิดความเสียหายมากจนถึงชั้นโครงสร้างทางชั้นล่าง แก้ไขโดยการขุดหรือชั้นที่เสียหายออกแล้วเสริมโครงสร้างใหม่ให้แข็งแรงขึ้นตามชนิดวัสดุและความหนาแต่ละชั้นที่ได้ออกแบบไว้แล้ว ลาดยางผิวทางประเภท Cape Seal

3) **งานซ่อมสร้างผิวทางลาดยางแอสฟัลท์ติกคอนกรีต (Asphaltic Concrete)** หมายถึง การปรับปรุงแก้ไขทางที่ชำรุดเสียหายมากจนเกินกว่าที่จะทำการซ่อมโดยวิธีปกติ ความเสียหายนั้นเกิดจากโครงสร้างทางที่ออกแบบไว้เดิมไม่สามารถรับน้ำหนักและปริมาณจราจรที่เพิ่มขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องเสริมโครงสร้างใหม่ให้แข็งแรงยิ่งขึ้น โดยขุดหรือผิวทางเดิมแล้วเสริมโครงสร้างทาง ตามชนิดวัสดุ และความหนาของ โครงสร้างแต่ละชั้นที่ออกแบบไว้ใหม่ แล้วลาดยางผิวทางด้วย Asphaltic Concrete

4) **งานซ่อมสร้างผิวทางคอนกรีต** หมายถึง การปรับปรุงแก้ไขทางที่ชำรุดเสียหายมาก จนเกินกว่าที่จะทำการซ่อมโดยวิธีปกติธรรมดา ความชำรุดเสียหายนั้นเกิดจาก

โครงสร้างที่ออกแบบไว้เดิมไม่สามารถรับน้ำหนักและปริมาณจราจรที่เพิ่มขึ้นได้ จึงจำเป็นต้องเสริมโครงสร้างใหม่ให้แข็งแรงยิ่งขึ้น โดยขุดหรือผิวทางเดิม แล้วเสริมโครงสร้างทางตามชนิดวัสดุและความหนาของโครงสร้างแต่ละชั้นที่ออกแบบไว้ใหม่ แล้วทำผิวด้วยคอนกรีตเสริมเหล็ก

3.3.4 งานซ่อมฉุกเฉิน (Emergency Maintenance) การซ่อมบำรุงทางที่เกิดความเสียหายขึ้นโดยฉับพลัน ไม่สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ ให้สามารถเปิดการจราจรได้ในขั้นแรกก่อน เช่น การเกิดอุทกภัย ทำให้ถนนขาดหรือลื่นไถล (Slide) หรือเกิดวาตภัย ทำให้ต้นไม้หรือสิ่งปลูกสร้างต่างๆ ล้มลงมาปิดกั้นการจราจร หินหรือดินบนภูเขาถล่มลงมาของบนถนนทำให้ขุดขยวนไม่สามารถสัญจรไปมาได้ เป็นต้น

3.3.5 การอำนวยความสะดวกงานทาง หมายถึง งานที่ปรับปรุง แก้ไขเสริมอุปกรณ์งานจราจรสงเคราะห์และส่วนที่เกี่ยวข้อง เพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้เส้นทางหรือการปรับปรุงแก้ไขบริเวณเสี่ยงอันตราย เช่น การติดตั้งสัญญาณไฟกระพริบ , การติดตั้งป้ายจราจร , การติดตั้งราวกันอันตราย , การตีเส้นจราจร , การขยายผิวทาง/ไหล่ทาง , การก่อสร้างสะพานคสล. และ การปรับปรุงโครงสร้างระบายน้ำ เป็นต้น

4. สภาพทั่วไปของจังหวัดสตูล

4.1 ขนาดและที่ตั้ง

จังหวัดสตูล เป็นจังหวัดสุดเขตแดนใต้ของประเทศไทยทางชายฝั่งทะเลอันดามัน ซึ่งเป็นชายฝั่งทะเลทางด้าน ตะวันตกอยู่ระหว่างเส้นรุ้งที่ 6 องศา 4 ลิปดา และ 7 องศา 2 ลิปดาเหนือ และเส้นแวงที่ 99 องศา 5 ลิปดา และ 100 องศา 3 ลิปดาตะวันออก อยู่ห่างจากกรุงเทพมหานคร โดยเส้นทางรถยนต์ 973 กิโลเมตร มีเนื้อที่ประมาณ 2,807.522 ตารางกิโลเมตร หรือเท่ากับ 1,754,701 ไร่ พื้นที่ส่วนที่เป็นเกาะประมาณ 105 เกาะ มีชายฝั่งทะเลยาว 144.80 กิโลเมตร มีอาณาเขตติดต่อกับจังหวัดใกล้เคียง ดังนี้

จังหวัดสตูล มีอาณาเขตติดต่อ ดังนี้

ทิศเหนือ ติดอำเภอรัตภูมิ จังหวัดสงขลา อำเภอป่าบอน จังหวัดพัทลุง และอำเภอปะเหลียนจังหวัดตรัง

ทิศตะวันออก ติดอำเภอสะเดา จังหวัดสงขลา และรัฐเปอร์ลิส ประเทศมาเลเซีย

ทิศใต้ ติดรัฐเปอร์ลิสและรัฐเคดาห์ ประเทศมาเลเซีย

ทิศตะวันตก ติดทะเลอันดามัน มหาสมุทรอินเดีย

โดยพื้นที่บนบกมีเทือกเขาบรรทัดและสันกาลาคีรีเป็นเส้นกั้นอาณาเขต ระหว่างจังหวัดสตูลกับ จังหวัดอื่นๆ และประเทศมาเลเซีย

4.2 ภูมิประเทศและภูมิอากาศ

4.2.1 ภูมิประเทศ จังหวัดสตูลมีลักษณะเป็นพื้นที่ราบสลับกับภูเขา โดยทิศเหนือ และทิศตะวันออกเป็นเนินเขาและภูเขามากมาย สลับซับซ้อน มีเทือกเขาที่สำคัญแบ่งเขตประเทศไทยและประเทศมาเลเซีย คือ เทือกเขาบรรทัด เทือกเขาสันกาลาคีรี พื้นที่ค่อนข้างลาดลงสู่ทะเลทาง ทิศตะวันตกและทิศใต้ โดยยังมีภูเขาน้อยใหญ่อยู่กระจัดกระจายในตอนล่าง ภูเขาที่สำคัญ ได้แก่ เขา จิน เขาบารัง เขาใหญ่ เขาทะนนาน และเขาพญาวัง

4.2.2 ภูมิอากาศ พื้นที่จังหวัดสตูลได้รับอิทธิพลจากลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือ ที่พัดผ่านอ่าวไทย และลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้จากมหาสมุทรอินเดีย ลักษณะภูมิอากาศเป็น แบบร้อนชื้น มี 2 ฤดู คือฤดูร้อนกับฤดูฝน โดยมีช่วงฤดูฝนที่ยาวนานระหว่างเดือนพฤษภาคมถึง ธันวาคมและมีช่วงฤดูร้อนเพียง 4 เดือน คือเดือนมกราคมถึงเดือนเมษายน ระหว่างปี 2545 -2549 ปริมาณน้ำฝนเฉลี่ย ประมาณ 2,223.2 มม. ตกชุกที่สุดในช่วงเดือนกันยายน-ตุลาคม อุณหภูมิสูงสุด เฉลี่ย 33.05 องศาเซลเซียส อุณหภูมิต่ำสุดเฉลี่ย 23.84 องศาเซลเซียส อุณหภูมิสูงสุดวัดได้ 37.4 องศาเซลเซียสเมื่อเดือนมีนาคม 2549 และอุณหภูมิต่ำสุดวัดได้ 20.0 องศาเซลเซียสเมื่อเดือน มกราคม 2549

4.3 การปกครองและประชากร

4.3.1 การปกครอง จังหวัดสตูล แบ่งการปกครองส่วนภูมิภาคเป็น 7 อำเภอ 36 ตำบล 279 หมู่บ้าน 7 เทศบาล (1 เทศบาลเมือง 6 เทศบาลตำบล) 34 อบต.

ตารางที่ 2.2 ตารางแสดงการแบ่งเขตการปกครอง

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล		อบต.	สภาตำบล
			เทศบาลเมือง	เทศบาลตำบล		
1. อำเภอเมือง	12	70	1	3	10	-
2. อำเภอกวนโดน	4	31	-	1	4	-

ตารางที่ 2.2 (ต่อ)

อำเภอ	ตำบล	หมู่บ้าน	เทศบาล เมือง	เทศบาลตำบล	อบต.	สภาตำบล
3. อำเภอกวนกาหลง	3	32	-	-	3	-
4. อำเภอทุ่งหว้า	5	35	-	1	5	-
5. อำเภอละงู	6	61	-	1	6	-
6. อำเภอท่าแพ	4	31	-	-	4	-
7. อำเภอมะนัง	2	19	-	-	2	-
รวม	36	279	1	6	34	-

ที่มา : ที่ทำการปกครองจังหวัดสตูล จาก <http://www.satun.go.th>

4.3.2 การบริหารราชการ จังหวัดสตูล มีรูปแบบการปกครองและการบริหารราชการแผ่นดิน 3 รูปแบบ คือ

- การบริหารราชการส่วนกลาง ประกอบด้วยส่วนราชการสังกัดส่วนกลาง ซึ่งตั้งหน่วยงานในพื้นที่จังหวัด จำนวน 55 หน่วยงาน

- การบริหารราชการส่วนภูมิภาค จัดรูปแบบการปกครอง,การบริหารราชการออกเป็น 2 ระดับ คือ ระดับจังหวัดประกอบด้วย ส่วนราชการประจำจังหวัด จำนวน 27 หน่วยงาน และ ระดับอำเภอประกอบด้วย 7 อำเภอ 36 ตำบล 279 หมู่บ้าน

- การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น ประกอบด้วย 1 องค์การบริหารส่วนจังหวัด, เทศบาลเมือง 1 , เทศบาลตำบล 6 และ 34 องค์การบริหารส่วนตำบล

3) ประชากร ประชากร ณ วันที่ 30 กันยายน 2549 รวมทั้งสิ้น 280,643 คน ชาย 139,864 คน หญิง 140,779 คน

ตารางที่ 2.3 จำนวนประชากรและความหนาแน่นของประชากร ปี 2550 ณ วันที่ 30 กันยายน 2549

อำเภอ	พื้นที่ (ตร.กม.)	จำนวน ครัวเรือน	ชาย	หญิง	รวม	ความหนาแน่น ประชากร/ตร.กม.
1. เมือง	802.57	28,422	50,359	51,885	102,244	127.40
2. ตะลุง	380.35	16,524	32,096	32,390	64,486	169.54
3. ควนกาหลง	532.08	8,449	15,089	14,831	29,920	56.23
4. ท่าแพ	209.32	6,239	12,648	12,624	25,272	120.73
5. ควนโดน	220.80	5,475	11,383	11,446	22,829	103.39
6. หุ่นหว้า	452.33	5,431	10,614	10,402	21,016	46.46
7. มະนัง	210.07	4,028	7,675	7,201	14,876	70.82
รวมทั้งจังหวัด	2,807.52	74,568	139,864	140,779	280,643	99.96

4.4 อาชีพ อาชีพที่สำคัญของจังหวัดสตูลคือ การประกอบการเกษตร มีการปลูกปาล์ม น้ำมัน, การปลูกสวนยางพารา และการปลูกข้าว ซึ่งเป็นพืชเศรษฐกิจที่สำคัญของจังหวัด ในปี พ.ศ. 2548p จังหวัดสตูลมีมูลค่ารวมผลิตภัณฑ์ (GPP.) ตามราคาประจำปี 20,444 ล้านบาท มูลค่าผลิตภัณฑ์เฉลี่ยต่อหัว (PERCAPITA GPP.) 73,026 บาท จัดเป็นอันดับที่ 27 ของประเทศ และเป็นอันดับที่ 9 ของภาคใต้รายได้ส่วนใหญ่ขึ้นอยู่กับสาขาการเกษตรมากที่สุด ร้อยละ 50.04 รองลงมา เป็นสาขาการค้าส่งและค้าปลีก ร้อยละ 12.6 และอุตสาหกรรม ร้อยละ 10.2 ประชากรมีรายได้เฉลี่ยต่อหัว 73,026 บาทต่อปี (ลดลง 769 บาท จาก 73,795 บาทในปี 2547) หรือร้อยละ -1.0

4.5 การศึกษา มีสถานศึกษาในระบบโรงเรียนรวมทั้งสิ้น 208 แห่ง สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน 176 แห่ง ครู/อาจารย์ 2,316 คน พนักงานราชการ 141 คน วิทยากรสอนศาสนา 121 คน นักเรียน/นักศึกษา 45,190 คน และสังกัดสำนักงานคณะกรรมการ

ศึกษาเอกชน 32 แห่ง ครู/อาจารย์ 661 คน (ครูอัตราจ้าง) นักเรียน/นักศึกษา 12,690 คน
ที่มา : สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาศศตล , ศูนย์การศึกษานอกโรงเรียนจังหวัดศศตล

4.6 การคมนาคม และขนส่ง

จังหวัดศศตล มีเส้นทางคมนาคม ที่เชื่อมต่อระหว่างจังหวัด ระหว่างอำเภอและประเทศเพื่อนบ้าน โดยมีทางหลวงแผ่นดินที่สำคัญ ได้แก่

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 406 (ถนนขนตรการกำธร) เป็นเส้นทางหลักที่สามารถเดินทางไปยังจังหวัดใกล้เคียง คือ จังหวัดพัทลุง และจังหวัดสงขลา และจังหวัดตรัง โดยไปเชื่อมต่อกับถนน เพชรเกษม ที่สี่แยกคูหา เขตอำเภอรัษฎุมิ แยกซ้ายไปจังหวัดพัทลุง แยกขวาไปอำเภอหาดใหญ่จังหวัดสงขลา ระยะทางประมาณ 67 กม.

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 416 สายฉลุง – ตรัง เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่าง จังหวัดศศตล กับ จังหวัดตรัง ระยะทางประมาณ 137 กม. เริ่มจากสามแยกฉลุง ผ่าน อำเภอท่าแพ อำเภอละงู อำเภอทุ่งหว้า และอำเภอปะเหลียน จังหวัดตรัง

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4137 สายสามแยกนิคม – สามแยกสวนเทศ เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่าง อำเภอควนกาหลง กับ อำเภอท่าแพ และผ่าน ไปอำเภอละงู

- ทางหลวงแผ่นดินหมายเลข 4184 สายสามแยกควนสตอ – ด่านชายแดนบ้านวังประจัน เป็นเส้นทางที่เชื่อมต่อระหว่าง อำเภอควนโดน ผ่านไปด่านชายแดนมาเลเซียที่บ้านวังประจัน อำเภอควนโดน จังหวัดศศตล

4.7 ประเพณีวัฒนธรรมชาวศศตล วิถีชีวิตของชาวศศตล ลักษณะภูมิประเทศ สภาพภูมิอากาศ ทรัพยากรธรรมชาติ ศาสนา ความเชื่อและสภาพสังคม ล้วนเป็นตัวกำหนดวิถีชีวิตของบุคคลในท้องถิ่น โดยเห็นได้จากวิถีชีวิตของชาวศศตลที่มีการประกอบอาชีพประมงเนื่องจากจังหวัดศศตลมีชายฝั่งทะเลที่อุดมสมบูรณ์ด้วยสัตว์น้ำ มีการทำหัตถกรรมพื้นบ้านด้วยวัตถุดิบจากธรรมชาติ ที่มีป่าไม้และทรัพยากรมากมาย ลักษณะบ้านเรือนผสมผสานแบบบ้านเรือนท้องถิ่นภาคใต้และไทยมุสลิม และความเป็นอยู่ของชาวเลที่เป็นคนท้องถิ่นศศตลกลุ่มหนึ่งที่มีความเชื่อเป็นของตนเอง

5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของสำนักงานทางหลวงชนบทจังหวัดศศตลนั้น ยังไม่ปรากฏว่ามีผู้ทำการศึกษาวิจัยโดยตรง

นอกจากการศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการอื่นๆ ที่พอจะนำมาเป็นแนวทางในการวิจัย ดังต่อไปนี้

กมลศักดิ์ ธรรมมาวุธ (2544 : บทคัดย่อ) ได้วิจัยถึงการมีส่วนร่วมของประชาชนในการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีระดับความรู้ ความเข้าใจในเรื่องมูลฝอยและการคัดแยกมูลฝอยอยู่ในระดับสูง กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ไม่เคยรับรู้ข่าวสารด้านการคัดแยกมูลฝอยของเทศบาลนครหาดใหญ่ และมีระดับการมีส่วนร่วมในการคัดแยกมูลฝอยอยู่ในระดับต่ำ

ขนิษฐา ปาดังทะโร (อ้างถึงใน จุฑารัตน์ บุญญาวุฒร์, 2546:31) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของพนักงานเทศบาลนครยะลา ในการวางแผนพัฒนาเทศบาลตามโครงการเมืองน่าอยู่ พบว่าพนักงานมีส่วนร่วมในการวางแผนพัฒนาในระดับปานกลาง ประเด็นปัญหาและข้อเสนอแนะในการมีส่วนร่วมของพนักงานเทศบาลนครยะลาระบุถึงปัญหาที่สำคัญว่าเกิดจากการที่ผู้มีส่วนร่วมคิดในเฉพาะในบางกิจกรรม พนักงานไม่มีอำนาจเพราะผู้บริหารเป็นผู้พิจารณางบประมาณไม่เพียงพอ และขาดความรู้ความเข้าใจในการประเมินผล แนวทางการแก้ไขคือต้องรณรงค์ประชาสัมพันธ์โครงการเพื่อร่วมเสนอแนวทางการพัฒนาที่บกพร่อง โดยรับฟังความคิดเห็นที่ชี้แจงส่วนใหญ่เป็นหลักและมีคณะทำงานและติดตามประเมินผลอย่างจริงจัง

จรรยาพันธุ์ เชื้อวิวิทย์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม กรณีศึกษาพื้นที่ป่าเขาหลวงและชุมชนคีรีวง ตำบลกำโลน อำเภอถานสงกา จังหวัดนครศรีธรรมราช จากการศึกษาพบว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับปานกลาง ประชาชนที่มีสถานภาพด้านครอบครัว อายุ จำนวนสมาชิกในครัวเรือน การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข้อมูลข่าวสาร และการเคยได้รับความเดือดร้อนหรือประสบภัยพิบัติทางธรรมชาติต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ประชาชนที่มีสถานภาพด้านเพศ การศึกษา รายได้ อาชีพ การได้รับผลประโยชน์ การเป็นผู้นำ การติดต่อสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกชุมชน การติดต่อสัมพันธ์กับบุคลากรของรัฐและความรู้สึกที่ตนเองเป็นที่ยอมรับนับถือของบุคคลอื่นต่างกัน มีส่วนร่วมแตกต่างกัน

จุฑารัตน์ บุญญาวุฒร์ (2546 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาวิจัยการสร้างกระบวนการการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสงขลาเมืองน่าอยู่ ของเทศบาลนครสงขลา จังหวัดสงขลา ผลการศึกษาพบว่า ประชาชนส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจเรื่องน่าอยู่เป็นอย่างดี แต่มีบางกลุ่มยังขาดความรู้ ความเข้าใจที่ถูกต้อง และเมื่อพิจารณาระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนโดยรวมพบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนอยู่ในระดับน้อย

จุฬ สิ้นชัยพานิช (อ้างถึงใน ศักดิ์ระพี หิริญชาติ, 2548 :14) ได้ศึกษาการรับรู้ และการมีส่วนร่วมในการทำประมงอย่างรับผิดชอบของเกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในบริเวณพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช และผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในจังหวัดสงขลา พบว่า ในด้านการมีส่วนร่วม เกษตรกรผู้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลมีส่วนร่วมในการวางแผน (ร้อยละ 4.8) ในการให้การสนับสนุน (ร้อยละ 17.1) ในการประชาสัมพันธ์ (ร้อยละ 16.6) ในขั้นตอนการปฏิบัติ (ร้อยละ 100) และการมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (ร้อยละ 20.1)

จักรพงษ์ ทองเพชร (2539 :บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการพัฒนาจังหวัดที่ใช้งบประมาณตามข้อเสนอของสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ศึกษาเฉพาะกรณีจังหวัดสตูล พบว่า ประชาชนที่มีเพศ อายุ ระดับการศึกษา รายได้ ขนาดครอบครัว และความยาวนานในการอยู่อาศัยในท้องถิ่นต่างกัน มีส่วนร่วมไม่แตกต่างกัน ส่วนประชาชนที่เป็นผู้นำท้องถิ่น หรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่น กับที่ไม่เป็นผู้นำหรือไม่เคยเป็นผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมที่แตกต่างกัน

จำนง ไพโรจน์ ((อ้างถึงใน ศักดิ์ระพี หิริญชาติ, 2548 :15) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนต่อโครงการสันตินิมิต ในพื้นที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ประชาชนที่มีความแตกต่างกันในด้านระดับการศึกษา การรับรู้ข่าวสาร การติดต่อกับชุมชนภายนอก การได้รับการฝึกอบรม การเข้าร่วมประชุม การเป็นผู้นำและไม่เป็นผู้นำกลุ่ม การเป็นสมาชิกและไม่เป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม การได้รับประโยชน์จากโครงการสันตินิมิต มีระดับการมีส่วนร่วมต่อโครงการสันตินิมิตแตกต่างกัน

ฉอาน วุฒิกรรมรักษา (2526:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “ปัจจัยในทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการสร้างงานในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการที่ได้รางวัลดีเด่นของตำบลทุ่งพะยอม อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี” พบว่า เพศชายเข้ามามีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนมากกว่าเพศหญิง ปัจจัยบางประการที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมนั้นคือ ต้องการความสะดวกสบายในการคมนาคมขนส่งมากที่สุด รองลงมาคือต้องการพัฒนาหมู่บ้าน และประชาชนทราบเรื่องโครงการจากสื่อมวลชนคือ วิทยุมากที่สุด รองลงมาคือ โทรทัศน์ หนังสือพิมพ์ ไปสเตอร์และภาพยนตร์ตามลำดับ

ชนินทร์ จินเดหวา (อ้างถึงใน สมคิด รัตนวงศ์, 2544:53) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการป้องกันและปราบปรามอาชญากรรมในเขตพื้นที่รับผิดชอบของสถานีตำรวจภูธรอำเภอเมืองสงขลา และอำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนที่มีอาชีพอื่นๆ ที่เป็นหรือเคยเป็นสมาชิกกลุ่ม ที่มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมในการป้องกันและ

ปราชญ์ปราชญ์โดยภาพรวมสูงกว่าประชาชนที่มีอาชีพรับราชการและพนักงาน
รัฐวิสาหกิจ ที่ไม่เคยเป็นสมาชิกกลุ่ม ที่มีการศึกษาระดับประถมศึกษาลงมาตามลำดับ

ณรงค์ ทองใบ (2537:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนใน
กิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้าน พบว่า ทักษะที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของศูนย์การศึกษา
นอกโรงเรียนมีผลต่อการมีส่วนร่วมในกิจกรรมที่อ่านหนังสือประจำหมู่บ้านที่แตกต่างกัน

ศุภิดา แก้วสมบูรณ์ (2545 : บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนใน
โครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดสงขลา พบว่า ประชาชนในจังหวัด
สงขลาที่มีระดับการศึกษา รายได้ ขนาดของครอบครัว ระยะเวลาที่อาศัยอยู่ในท้องถิ่น การเป็น
ผู้นำหรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่น ต่างกัน มีส่วนร่วมในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหาร
ส่วนตำบลแตกต่างกัน ส่วนประชาชนในจังหวัดสงขลา ที่มีเพศ และอายุต่างกัน พบว่า มีส่วนร่วม
ในโครงการพัฒนาตำบลขององค์การบริหารส่วนตำบลไม่แตกต่างกัน

ประภาศรี พิทักษ์สินสุข (2532:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชน
ในโครงการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีโครงการสุพรรณบุรี” พบว่าปัจจัยทางสังคม ได้แก่
เพศ อายุ การศึกษา และการอยู่อาศัยในหมู่บ้านติดต่อกันเป็นเวลานาน มีความสัมพันธ์กับการเข้ามามี
ส่วนร่วมของประชาชนในกิจกรรมการพัฒนา ส่วนปัจจัยทางเศรษฐกิจ ได้แก่ อาชีพและรายได้ของ
ครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท

ผดุง อารยะวิญญู และคณะ (อ้างถึงใน อนุชัย บูรณประเสริฐกุล,2545:29) ได้ศึกษา
ปัญหาการบริหารงานพัฒนาชนบทของรัฐบาล พบว่า ระดับการศึกษาของผู้นำท้องถิ่น เป็นปัจจัย
ที่มีผลต่อความสำเร็จในการพัฒนาชนบท

เกียรติชัย บูรพชนก (อ้างถึงใน อดุลย์ วรรณชาติ,2545:20) ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของ
ชุมชนในกิจกรรมสุขภาพของหมู่บ้านพึ่งตนเองทางสาธารณสุขมูลฐานในจังหวัดระยอง พบว่า
เพศชายจะมีส่วนร่วมในกิจกรรม ส่งเสริม รักษาคุณภาพสิ่งแวดล้อม สุขภาพมากกว่าเพศหญิง

พรรณิภา โสทธิพันธุ์ (2543:บทคัดย่อ) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรี
ในการอนุรักษ์และพัฒนาป่าชุมชน กรณีตำบลน้ำขาว อำเภอจะนะ จังหวัดสงขลา พบว่าฐานะทาง
เศรษฐกิจ เวลาว่าง ความสัมพันธ์กับผู้นำ การรับข่าวสารจากบุคคล การรับข่าวสารด้านสุขภาพ และ
การได้รับข่าวสารทางเศรษฐกิจ เป็นปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสตรีในการอนุรักษ์และ
พัฒนาป่าชุมชน

พิบูลย์ แพนพา (อ้างถึงใน อดุลย์ วรรณชาติ,2545:19) ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อ
การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีตำบลพนมไพร

อำเภอพนมไพร จังหวัดร้อยเอ็ด พบว่าประชาชนมีรายได้ต่อเดือนสูงหรือมีรายได้ต่ำ จะมีส่วนร่วมในการพัฒนาชนบทไม่แตกต่างกัน

ลักขณา อาคุณชาดา (2545: บทคัดย่อ) ได้ทำการศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในโครงการป่าพื้นที่บ้านอาหารชุมชน ในจังหวัดนครราชสีมา พบว่าประชาชนในจังหวัดนครราชสีมามีส่วนร่วมในโครงการป่าพื้นที่บ้านอาหารชุมชนในระดับปานกลาง โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนได้แก่ การเป็นผู้นำกลุ่ม การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับการฝึกอบรม และการคาดหวังผลประโยชน์ที่จะได้รับ ส่วนปัญหาอุปสรรคของการมีส่วนร่วม ได้แก่ ประชาชนไม่รู้และไม่เข้าใจในรายละเอียดและขั้นตอนของโครงการ เนื่องจากประชาชนมีการศึกษาอยู่ในระดับต่ำ การดำเนินการต่างเจ้าหน้าที่ป่าไม้จะเป็นผู้ดำเนินการเอง โดยที่ประชาชนเป็นเพียงผู้ที่ปฏิบัติตามเท่านั้น

วิวัฒน์ ภูคนองศรี (2537: บทคัดย่อ) ได้วิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในงานสำรวจสัมพันธภาพในจังหวัดปัตตานี” ผลการวิจัยสรุปว่า ประชาชนเพศชายมีส่วนร่วมมากกว่าเพศหญิง ผู้ที่มีอายุ 45 ปีขึ้นไปมีส่วนร่วมมากกว่าผู้ที่มีอายุต่ำกว่า

นงกาญจน์ บุรณรักษ์ (อ้างถึงใน ดุสิตา แก้วสมบูรณ์, 2545: 42) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติของชาวกระเหรี่ยงในจังหวัดกาญจนบุรี และราชบุรี ภายใต้โครงการของกรมประมงสงเคราะห์” พบว่าความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ และความถี่ในการรับข่าวสารด้านการเกษตรและการดำรงชีพ มีความสัมพันธ์ทางบวกกับการมีส่วนร่วม ระดับการศึกษา มีความสัมพันธ์ทางลบกับการมีส่วนร่วม และอายุ เป็นปัจจัยที่ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วม

แนว สอดธิพันธุ์ (2534: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนของประชาชนในชนบท : ศึกษาเฉพาะกรณีในเขตพื้นที่จังหวัดสงขลา” พบว่าปัจจัยด้านเพศ ปัจจัยด้านการศึกษา ปัจจัยด้านรายได้ ปัจจัยด้านผู้ที่ผู้นำ หรือเคยเป็นผู้นำท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนมากกว่าผู้ที่ไม่เป็นผู้นำหรือไม่เคยเป็นผู้นำท้องถิ่น มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชน ส่วนปัจจัยด้านอายุ ปัจจัยด้านขนาดของครอบครัว และปัจจัยด้านความยาวนานในการอาศัยอยู่ในท้องถิ่น มีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาชุมชนไม่แตกต่างกัน

ขงยุทธ พึ่งวงศ์ญาติ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : กรณีศึกษาหมู่บ้านที่อำเภอปากช่อง จังหวัดนครราชสีมา” ผลการวิจัยสรุปว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ในชีวิตประจำวัน กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมน้อย

ศุภฤกษ์ โรจนธรรม (อ้างถึงใน สมคิด รัตนวงศ์, 2542: 51) ได้วิจัยเรื่อง “ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐาน : ศึกษาเฉพาะหมู่บ้านสาธารณสุขมูลฐานคีเค่นของจังหวัดนครศรีธรรมราช สงขลา และพัทลุง” ผลการวิจัยสรุปได้ว่า ประชาชนที่มีรายได้สูงมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าประชาชนที่มีรายได้ต่ำ ประชาชนที่มีระดับการศึกษาสูงมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าประชาชนที่มีการศึกษาค่ำ ประชาชนที่ได้รับความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐานมีส่วนร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านตามโครงการสาธารณสุขมูลฐานมากกว่าประชาชนที่ไม่ได้รับความรู้ด้านสาธารณสุขมูลฐาน

สมใจ เข้มเจริญ (2536: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชน ในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ ศึกษากรณีตำบลสระเอียบ อำเภอสอง จังหวัดแพร่” พบว่า ความรู้ ความคิดเห็นเป็นปัจจัยปัจจัยหนึ่งที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้

สมพงษ์ แป้นทอง (2539: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ประสบความสำเร็จในการดำเนินงาน พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกในกิจกรรมของกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในหลักการ วัตถุประสงค์ และวิธีการดำเนินงานกลุ่ม การติดต่อกับชุมชนภายนอก การได้รับข้อมูลข่าวสารจากวิทยุ เอกสารสิ่งพิมพ์ ความคาดหวังต่อการมีความรู้เพิ่มขึ้น การได้รู้จักบุคคลอื่นเพิ่มขึ้น และแรงจูงใจ

สัมพันธ์ สะโสดา (อ้างถึงใน อุดลย์ วรรณชาติ, 2545: 58) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนกับความยั่งยืนของหมู่บ้านสุขภาพดีถ้วนหน้าจังหวัดศรีสะเกษ พบว่า อาชีพเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนกับความยั่งยืนของหมู่บ้านสุขภาพดีถ้วนหน้า

สามารถ ก้อนจันทร์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น : ศึกษาเฉพาะกรณีองค์การบริหารส่วนตำบล ขามใหญ่ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่า อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น ส่วนเพศ รายได้ ความรู้ ความเข้าใจ ในการดำเนินงาน และการเป็นสมาชิกกลุ่มทางสังคม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

สุปราณี อ่อนชื่นจิต ((อ้างถึงใน ดุสิตา แก้วสมบุญ, 2545: 42) ได้ศึกษาเรื่อง “การมีส่วนร่วมของชุมชนในโครงการพัฒนาชุมชน : การศึกษาเฉพาะกรณีโครงการพัฒนาชนบท ตำบลคูเต่า อำเภอหาดใหญ่ จังหวัดสงขลา” พบว่าการมีส่วนร่วมของประชาชนในแต่ละขั้นของการพัฒนาชุมชน ประชากรมีส่วนร่วมในขั้นตอนการดำเนินการหรือร่วมปฏิบัติมากที่สุด รองลงไปคือ

การวางแผน การรวบรวมข้อมูล การระบุปัญหาและประเมินผลตามลำดับ เพศชายมีส่วนร่วมในโครงการสูงกว่าเพศหญิง

สุเมธ แสงนันทนวล (อ้างถึงใน อดุลย์ วรรณชาติ, 2545: 20) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกสหกรณ์ ในกิจกรรมหมู่บ้าน เคหะสถาน : ศึกษาเฉพาะกรณีหมู่บ้านสหกรณ์เคหะสถานกรุงเทพจำกัด พบว่า อายุและความรู้ ความเข้าใจ ในกิจกรรมการพัฒนา มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของสมาชิกในการทำกิจกรรม

อนุชัย บุรณประเสริฐกุล (2545: บทคัดย่อ) ได้ศึกษาการมีส่วนร่วมของประชาชนในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ : กรณีศึกษาจังหวัดกาฬสินธุ์ พบว่า ประชาชนที่มีกลุ่มอายุแตกต่างกัน มีความรู้ต่างกัน ส่วนประชาชนที่มีเพศ ระดับการศึกษาและอาชีพแตกต่างกัน มีระดับความรู้ไม่แตกต่างกัน ส่วนระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งานในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการ อยู่ในระดับน้อย การเปรียบเทียบระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งานในการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการระหว่างเพศ กลุ่มอายุ การศึกษา และอาชีพ ไม่แตกต่างกัน ส่วนรูปแบบและวิธีการดูแลและบำรุงรักษาทางหลวงชนบทของกรมโยธาธิการตามความต้องการของประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการใช้งาน ได้แก่ ทางราชการสนับสนุนงบประมาณและให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานเพื่อทำการดูแลและบำรุงรักษาถนนลาดยาง หน่วยราชการเป็นผู้จัดหาวัสดุสำหรับซ่อมแซมถนนลาดยางเพื่อให้ประชาชนสามารถนำมาใช้งานได้ จัดตั้งศูนย์ควบคุมการใช้งานถนนลาดยางในท้องถิ่น ประชาชนร่วมกับเจ้าหน้าที่ของหน่วยงานราชการในการดูแลและบำรุงรักษาถนนลาดยาง

อนุสรณ์ สุวรรณสทิศกร (อ้างถึงใน อนุชัย บุรณประเสริฐกุล, 2545: 29) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมในการจัดทำกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่น พบว่า อายุ การศึกษาและอาชีพ มีผลต่อระดับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดทำกิจกรรมทางการเกษตรในท้องถิ่น

อรพินท์ สุทธิพันธ์ (อ้างถึงใน สุดธิดา สุวรรณะ, 2545: 25) ได้ศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของสมาชิกกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ พบว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่มีการศึกษาสูงมีส่วนร่วมในกิจกรรมเพิ่มพูนรายได้มากกว่าสมาชิกกลุ่มแม่บ้านที่การศึกษาต่ำ

ฮาโรลด์ (อ้างถึงใน วิชาญ สุขสง, 2539: 17) ได้ทำการศึกษาเรื่องชุมชนในประเทศไทย พบว่า อายุ การศึกษา ขนาดครอบครัว รายได้ และความยาวนานในการอาศัยอยู่ในชุมชน มีความสัมพันธ์กับระดับการมีส่วนร่วมของประชาชน